

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PETRA DEBELJAK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ŠTUDENSKO DELO – NUJA ALI NELOJALNA KONKURENCA

Ljubljana, maj 2007

PETRA DEBELJAK

IZJAVA

Študentka Petra Debeljak izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Janeza Malačiča, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 29. 5. 2007

Podpisana: Petra Debeljak

KAZALO

Uvod	1
1. Izobraževanje	2
1.1. Pomen izobraževanja.....	2
1.2. Teorija človeškega kapitala.....	3
1.3. Izobraževanje kot naložba.....	5
1.4. Načini financiranja izobraževanja.....	6
2. Študentsko delo	11
2.1. Splošno	11
2.2. Pravni vidik	12
2.3. Davčni vidik	13
2.4. Razmere na trgu dela mladih.....	14
2.5. Prednosti in slabosti študentskega dela	15
2.6. Študentski servisi kot posredniki	17
3. Nujnost študentskega dela	18
3.1. Trend naraščanja števila študentov	18
3.2. Ekonomski in socialni položaj študentov	19
3.3. Študijski stroški in koga najbolj prizadanejo	24
3.4. Združljivost dela in študija	25
3.5. Ugotovitve.....	27
4. Nelojalna konkurenca	28
4.1. Primerjava stroškov dela rednega in študentskega dela za delodajalca	28
4.2. Primerjava plačila dohodnine za študenta in za redno zaposlenega človeka	29
4.3. Študentski prejemki na ravni države	31
4.4. Brezposelnost mladih diplomantov	34
4.5. Ugotovitve.....	36
5. Zlorabe	37
5.1. O zlorabah	37
5.2. Oblike zlorab	38
5.3. Ukrepi za zmanjšanje zlorab	38
Sklep	40
Literatura	41
Viri	42
Priloge	1

UVOD

Pomen izobraževanja vedno bolj narašča. Včasih se je veliko srednješolcev po končani srednji šoli zaposlilo, danes pa se jih večina odloči nadaljevati šolanje tudi na terciarni ravni izobraževanja. Kljub temu da pri nas nimamo šolnin, pomeni študij strošek. Število študentov iz leta v leto narašča, imamo visok delež izrednih študentov, ki si morajo študij plačevati sami, in vedno manjši je delež študentov, ki prejema štipendijo. Prav tako tudi število študentskih postelj zaostaja za potrebami. Čeprav število študentov narašča, se sredstva, namenjena študiju, niso povečala sorazmerno.

Študijske stroške študentje krijejo na različne načine. Velikokrat študij financirajo starši, nekateri imajo razne štipendije, drugim pa so na voljo krediti za študij, ki se pri nas še niso dodobra prijeli. Če ni druge izbire, potem si mora študent najti študentsko delo in tako pride do potrebnega denarja.

Študentsko delo ima veliko prednosti, ki pa niso prednosti samo za študenta, ampak tudi za delodajalca. Zato naj bi bilo naše študentsko delo posebnost, saj ga v taki obliki drugod ne poznajo. Nekaterim omogoča velike zasluge in pomeni nelojalno konkurenco na trgu dela, po drugi strani pa marsikateremu študentu omogoča dokončati študij.

Namen mojega diplomskega dela je ugotoviti, ali študentsko delo pomeni nujo ali nelojalno konkurenco – slednje predvsem v povezavi s konkurenco mladim diplomantom, med katerimi vlada visoka brezposelnost. Čeprav naslov predvideva le nujo ali nelojalno konkurenco, dopuščam možnost obojega, kar je tudi moja teza.

Diplomsko delo zajema pet poglavij. V prvem bom opredelila izobraževanje in njegov pomen. Na kratko bom predstavila teorijo človeškega kapitala in opisala izobraževanje z vidika naložbe. Predstavila bom tudi načine, kako si študentje financirajo študij. Eden od možnih načinov je študentsko delo, ki je pri nas zelo razširjeno, zato se bom v svojem delu posvetila samo tej možnosti financiranja študija (čeprav dopuščam tudi druge).

V drugem poglavju bom razdelala študentsko delo, njegov davčni in pravni vidik ter njegove prednosti in slabosti. Opisala bom tudi razmere na trgu dela mladih.

V tretjem poglavju bom analizirala nujnost študentskega dela skozi ekonomski in socialni položaj študentov, opredelila bom dileme združljivosti dela in študija in prikazala, koga študijski stroški najbolj prizadenejo. V tem poglavju bom skušala ugotoviti, ali je študentsko delo nuja ali ne.

V četrtem poglavju bom razdelala študentsko delo kot nelojalno konkurenco. Prikazala bom primerjavo stroškov dela rednega in študentskega dela za delodajalca, sledila bo primerjava, kolikšna je razlika v dohodnini za obe vrsti delavcev, prav tako bom analizirala

študentske prejemke na ravni države na podlagi oddanih dohodninskih napovedi študentov. V tem poglavju pozornost namenjam tudi brezposelnosti mladih diplomantov, ki predstavlja razmeroma visok delež.

V zadnjem poglavju bom pisala o zlorabah, ki se pogosto pojavljajo v zvezi s študentskim delom, in hkrati poizkušala podati ukrepe, ki bi zmanjšali možnosti teh zlorab. V sklepu bom povzela ugotovitve, do katerih sem prišla tekom izdelave diplomskega dela. V njem bom tudi potrdila ali ovrgla predpostavljeno tezo.

1. IZOBRAŽEVANJE

1.1. Pomen izobraževanja

V sodobnih družbah razvitega sveta se je v zadnjih dveh desetletjih uveljavilo gospodarstvo, ki temelji na znanju. S tem se je močno povečal pomen človeškega kapitala, kamor štejemo znanje, sposobnosti in veščine, ki so pomembne za ekonomsko dejavnost in trg dela (Malačič, 2001, str. 424). Izobraževanje je dolgotrajen in načrten proces, kjer človek pride do določenih znanj, osvoji določene sposobnosti in si tako oblikuje tudi bolj »znanstveni« poglobel na svet. Pri samem procesu pride do preoblikovanja osebnosti in večanja splošne razgledanosti. Izraz »človeški kapital« označuje kakovost človeškega dejavnika, kamor spadajo prirojene in pridobljene značilnosti posameznika, ker pa obstaja razlika med različnimi narodi glede pridobljenih značilnosti, se danes izraz »človeški kapital« uporablja za izobrazbo oz. znanje, pridobljeno z izobraževanjem (Bevc, 1995, str. 65).

Človeški faktor je ključni dejavnik gospodarskega razvoja vsake družbe. Hitrejša gospodarska rast je najboljši in največji spodbujevalec zaposlenosti ter sredstvo socialne varnosti in družbene vključenosti prebivalstva, kjer človeški potencial igra pomembno vlogo. Kvaliteta človeškega faktorja ima posebno mesto, v zvezi s tem pa tudi izobraževanje, saj njegov pomen stalno narašča. Theodore Schultz v svojem delu *Human Capital* pravi, da naj bi vlaganja v kvaliteto izobraževanja prebivalstva neke države močno vplivala na prihodnost človeštva nasploh. Razlog za revščino manj razvitih držav naj bi bila prav nižja (oz. nizka) kvaliteta prebivalstva teh držav, ker so vlaganja v njih preskromna ali pa jih skoraj ni (Schultz, 1961).

Izobraževanje prinaša vrsto učinkov, dolgoročno pa so pomembni predvsem njegovi naložbeni učinki. Ti so (Bevc, 1995, str. 66):

- Vidik posameznika: vpliv na njegovo povečano produktivnost, kar pomeni tudi prerazdelitev zaslužka k bolj izobraženim posameznikom;

- Vidik podjetja: vpliv na povečano produktivnost podjetja, kar pomeni tudi večji obseg njegove proizvodnje;
- Vidik družbe: močan vpliv na gospodarsko rast, zaposlenost in porazdelitev dohodka.

Danes veliko vlagamo v človeški kapital, saj so inovativnost, znanje, prilagodljivost in prizadevnost vir razvoja in uspešnosti. Čeprav igra ta proizvodni dejavnik pomembno vlogo, obstaja tudi tukaj zakon padajočih donosov, kar se je pokazalo ravno v manj razvitih državah. Tam so manjkali drugi pomembni dejavniki, kamor štejemo npr. primerno tehnologijo, zaradi česar gospodarskih učinkov ni bilo moč opaziti. Zato je pomembno omeniti, da so vplivi izobraževanja na gospodarsko rast in razvoj odvisni od razpoložljive zaloge kapitala izobrazbe, pri čemer velikost zaloge merimo s povprečjem števila let šolanja (sem se šteje le formalno izobraževanje). Vpliv izobraževanja je odvisen tudi od velikosti toka, s katerim se zaloga povečuje. Tu gre za stopnjo, ki zajema tako mladino kot odrasle v formalnem izobraževanju (Bevc, 1991, str. 214).

Pomen izobraževanja je velik tudi z drugega vidika. Kdor konča fakulteto, bo imel praviloma na delovnem mestu višjo plačo, kar pomeni, da bo plačal tudi več davkov, ker bo več trošil. Višja izobrazba prinese tudi druge prednosti, kot so npr. nižja raven kriminala v državi, boljša osveščenost glede okoljskih problemov in npr. manjši delež kadilcev med bolj izobraženimi ljudmi, kar pomeni tudi manjše izdatke za zdravljenje bolezni, povezanih s kajenjem itd.

Na področju človeškega kapitala, zaposlovanja in trga dela se Slovenija nahaja na ravni povprečja EU. Kljub temu imamo prenizko izobrazbeno raven in visok delež nezahtevnih delovnih mest. Slovenija se nahaja pod povprečjem razvitejših evropskih držav glede kakovosti delovne sile (meritev glede na izobrazbeno strukturo prebivalstva). Prav tako zaostajamo v deležu aktivnega prebivalstva, ki ima več kot srednješolsko izobrazbo. Izobrazbena struktura se sicer izboljšuje, vendar žal le na račun mlajših generacij, ki šolanje večinoma nadaljujejo po zaključeni srednji šoli oz. gimnaziji (Človeški kapital, delovna sila in trg dela, 2007).

1.2. Teorija človeškega kapitala

Zametki pojma »človeški kapital« segajo več kot 300 let nazaj. Njegov začetnik je William Petty. Že takrat je bilo znano, da so ljudje pomemben del bogastva. Kasneje so mnogi teoretiki v definicijo kapitala začeli vključevati človeško strokovnost, znanje oz. človeka samega. Sam koncept človeškega kapitala se je z leti dopolnjeval, saj ga teoretiki sprva niso povezovali z nečim, kar lahko povečuje gospodarsko rast. Izobraževanje ima sicer dva vidika: vidik porabe in naložbeni oz. ekonomski vidik. Slednjemu včasih niso namenjali pozornosti in je bil dolgo časa zanemarjen (Bevc, 1988, str. 9). Že v 18. stoletju

je Adam Smith v knjigi *Bogastvo narodov* zapisal, da je izobraževanje kot del človeškega kapitala, ki vpliva na večjo produktivnost delavcev, tako kot naložbe v stroje in opremo vplivajo na povečanje dohodka in bogastva (Schultz, 1961). Človeški kapital je zato vir inovacij in izboljšav, ker nove ideje kreirajo ljudje (Daum, 2003, str. 17).

Prvi, ki je omenil pojem človeškega kapitala, je bil Walsch leta 1935 (Kešeljevič, 2004, str. 46), v 60. letih 20. stoletja pa so osnovo teoriji človeškega kapitala postavili Schultz, Becker in Mincer. Bistvo te teorije je, da posameznik z usposabljanjem in izobraževanjem investira v sebe. Motiv naj ne bi bil samo trenutno zadovoljstvo, pač pa pričakovani donosi v prihodnosti, s čimer mislim na povečan zaslužek in tudi na druge nedenarno merljive učinke (Becker, 1964). Temeljna ideja spominja na starejšo ekonomsko literaturo, v kateri je bilo obravnavanje tako kapitala kot tudi ljudi precej razširjeno (Malačič, 1984, str. 271).

Shultz je menil, da so pridobljeno znanje in veščine glavni vir gospodarske rasti. Človeški kapital je razdelil na človeški kapital in ostali kapital. Človeški kapital se po njegovem mnenju imenuje zato, ker je del človeka, kapital pa zato, ker je vir prihodnjih zaslužkov (Malačič, 1984, str. 272–273). Prepričan je bil, da bi se na svetu zmanjšala revščina, če bi se načrtno vlagalo v človeški kapital. Zdelo se mu je zelo nesmiselno, ker so države svojo revščino pogojevale s pomanjkanjem energije, kapitala in drugih virov, po drugi strani pa niso priznavale pomembnosti človeškemu kapitalu – viru blaginje in gospodarske rasti. Becker pravi, da investiranje v človeški kapital obsega izobraževanje, usposabljanje na delovnem mestu, zdravstveno varstvo, migracije in iskanje podatkov o cenah in dohodkih. Spoznal je tudi pomen izgubljenih zaslužkov v času pridobivanja človeškega kapitala in ugotovil, da velik porast števila šolajočih obrazložimo z visokim donosom na tako vrsto izobraževanja. Poleg pridobljenih sposobnosti, ki jih človek pridobi skozi proces formalnega in neformalnega izobraževanja, so pomembne tudi prirojene sposobnosti, t. i. osebnostni kapital, ki je rezultat genetske prirojenosti, želje po doseganju ciljev in tudi življenjskih izkušenj (Svoljšak, 2006, str. 30).

Vaizey meni, da ima izobraževanje tri zelo pomembne začetne vloge (Vaizey, 1962, str. 127):

- izobraževanje preskrbi strokovno usposobljeno delovno silo in tehnike, brez katerih bi bil fizični kapital nekoristen;
- izobraževanje generira klimo za rast, širi duhovni horizont ljudi in daje apetit za spremembe;
- izobraževanje uči obdelovalce zemlje spretnosti, ki jim omogočajo pridobiti mejni presežek preko potrošnje za preživetje, kar se uporabi kot osnova za realno akumulacijo;

Poleg teh vidikov je Myint dodal še enega. Izobraževanje spodbuja pojavljanje novih potreb, kjer govorimo o demonstracijskem učinku. Gre za to, da se potrebe iz bolj razvitega okolja prenesejo v manj razvito okolje. Zato so posamezniki v manj razvitih

okoljih s prevzemanjem potreb in potrošniških navad iz bolj razvitih okolij prisiljeni, da delajo več in bolj učinkovito (Myint, 1971, str. 205–267).

Pojavile so se tudi različne kritike teorije človeškega kapitala. Še vedno je bil pomemben pomen vlaganja v človeški kapital, vendar pod pogojem, da se ta pojem gleda širše, kar pomeni, da mora pojem vključevati še vse druge aktivnosti, ki vplivajo na povečano produktivnost posameznika, kamor sodita tudi motivacija in osebne lastnosti. Omenila bi tudi, da veliko avtorjev pod pojem človeškega kapitala uvršajo prirojene sposobnosti in ne le pridružene oz. pridobljene tekom življenja (Bevc, 1988, str. 15).

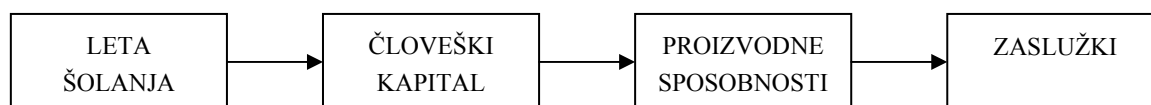
1.3. Izobraževanje kot naložba

Pri odločitvi posameznika, ki se odloča za izobraževanje, igrajo pomembno vlogo tudi neposredni in posredni stroški. S tem mislim na oportunitetne stroške, in sicer posameznik tehta zaslužek, ki bi ga zaslužil, če bi delal v času izobraževanja, in ga primerja s koristim, ki mu jih bo izobraževanje prineslo kasneje v prihodnosti. Mladi se seveda odločijo za študij glede na druge dejavnike, ki se štejejo tudi kot koristi, ki jih prinaša študij. Sem štejemo dobro plačo, višjo izobrazbo, kariero, samozaposlitev itd. To so vidni rezultati izobraževanja, medtem ko obstajajo še manj vidni dejavniki, kot sta dober sloves in ugled (Descy, Tessaring, 2001, str. 320).

Na kratek rok je diploma zagotovo vsakemu cilj, po drugi strani pa si mladi na dolgi rok želijo uspešno zaposlitev, ki jim bo omogočala osebni razvoj, lastno razmišljanje, presojanje, ugotavljanje novih stvari in podajanje novih rešitev in s tem ogromen prispevek k celotni družbi, s čimer je povezana tudi osebna rast. Na žalost se zgodi, da današnji diplomant, poln znanja in zanosa, prve službe niti ne dobi, o čemer bom pisala tudi v enem od naslednjih poglavjih.

V nadaljevanju predstavljam preprost model človeškega kapitala. Posameznik naj bi bil z več izobrazbe tudi bolj produktiven in bi prejel večji zaslužek v primerjavi z nekom, ki se ni izobraževal. Model pomeni teoretičen okvir, ko se posameznik racionalno odloča za izobraževanje.

Slika 1: Model človeškega kapitala

Vir: Bevc, 1988, str. 19.

Izobrazba je definirana kot investicijska dobrina, proces usposabljanja in izobraževanja pa kot investicija današnjega časa in denarja v zaslužke v prihodnosti. Temeljna predpostavka modela je: posameznik se odloča le med delom ali izobraževanjem. Posameznik bo v procesu izobraževanja toliko časa, da bo povečal sedanjo vrednost svojega življenjskega neto dohodka. To doseže na način, da primerja sedanjo vrednost stroškov z ekonomskimi koristmi, ki jih prinese izobraževanje. Glavni strošek predstavlja izgubljeni zaslužek zaradi tega, ker se je človek izobraževal (Bevc, 1988, str. 19).

Po drugi strani pa v današnjem času izbira študija pomeni določene privilegije, ki so povezani s študentskim življenjem. Praksa kaže, da naj bi le 20 % vpisanih študentov dejansko tudi diplomirali, tako da diploma zagotovo ni glaven motiv, da se posameznik odloči za študij. Študentsko življenje prinaša namreč veliko lepega. Lažje se je predajati mirnemu življenju, jesti na bone, izkoriščati razne popuste in ugodnosti, ki jih prinaša status študenta, kot pa se zaposliti. Če pa ima študent premalo denarja, si lahko privošči študentsko delo preko študentskega servisa. Mladi, ki ostajajo v izobraževalnem procesu, se na nek način izogibajo zaposlitvenim možnostim in hkrati pričakujejo, da bodo kasneje zaradi pridobljene izobrazbe zasedli boljši položaj na trgu dela (Trbanc, Verša, 2002, str. 345). Poleg tega h kasnejši zaposlitvi prispevajo tudi starši, pri katerih mlade generacije ostajajo dlje, mnogo dlje kot včasih. Tako se mladini še ne mudi iskati zaposlitve, kar povzroča tudi to, da mladi študirajo v povprečju veliko dlje, kot je potrebno.

1.4. Načini financiranja izobraževanja

V Sloveniji redni študenti ne plačujejo šolnin. Kljub temu pa študij ni zastonj. Med študentskimi leti se je treba preživeti, si plačati bone za prehrano, zvezke, študijsko literaturo, prevoz v kraj študija ipd. Če je bivališče študenta predaleč od njegovega doma, potem lahko prištejemo še stroške bivanja, kamor štejejo tako najemnino kot tudi stroške obratovanja (stroški elektrike, ogrevanja, vode, telefona itd.). Tu bi omenila tudi izredne študente, ki si poleg ostalih stroškov morajo plačati tudi sam študij. Omenila sem le stroške »osnovnega preživetja« študenta, kamor pa ne spadajo dodatni jezikovni tečaji, kjer bi se študent naučil še enega jezika, niti tečaji plesa ali aerobike, fitnes, študijski izleti ipd.

Med študijem se je potrebno nekako preživeti, študenti pa imajo na voljo različne načine financiranja, ki jih podrobneje predstavljam v nadaljevanju.

1.4.1. Štipendije

Pri nas poznamo več vrst štipendij. Omenjam le glavne, saj veliko občin razpisuje tudi svoje štipendije, ki jih bom tukaj zanemarila, saj predstavljajo le majhen delež vseh štipendij.

- **Zoisova štipendija**

Namenjena je izrazito intelektualnim ali umetniško nadarjenim osebam z namenom, da v polni meri razvijejo svoje potenciale. Korist naj bi bila tako za tistega, ki štipendijo dobiva, kot tudi za družbo. Za Zoisovo štipendijo ne moreš zaprositi sam. Kandidate predlagajo predstojniki izobraževalnih zavodov v skladu z razpisom Zoisovih štipendij. Lahko jih predlaga tudi delavec zavoda za zaposlovanje (psiholog), če ugotovi, da kandidat izkazuje izjemno visoke intelektualne ali umetniške sposobnosti (Zoisove štipendije, 2007).

Leta 2005 je bilo študentom izplačanih 6.960 Zoisovih štipendij, kar je 6 % vseh študentov, povprečna Zoisova štipendija pa je bila za študente 200 EUR (oz. 47.921 SIT) (Zoisove štipendije, 2007).

Slabosti pridobivanja te štipendije je veliko. Glavno dokazilo za nadarjenost kandidata je rezultat na testu sposobnosti. Nekateri so mnenja, da bi to moralo biti le dopolnilo k presoji o nadarjenosti, ne pa ključni dejavnik, zaradi česar kandidat pridobi štipendijo. Problematičen naj bi bil tudi pravilnik o štipendiranju glede vrednotenja tekmovalnih dosežkov. Dvom naj bi bil glede tega, v kolikšni meri naj bi bili rezultati testa stvar nadarjenosti in koliko pridnosti (Varuh človekovih pravic, 2004). Pojavljajo se tudi kritike, da je postopek podeljevanja teh štipendij premalo pregleden, vrednotenje dosežkov zajema le določena tekmovanja, kar pomeni izločitev npr. dijakov in študentov, ki se šolajo v tujini in se teh tekmovanj ne udeležijo.

Zoisova štipendija pa ima tudi mnogo prednosti. Študent po končanem študiju nima nobene obveze do države, ki mu je vsa leta štipendijo izplačevala. Še več: leta 2002 je bila ustanovljena spletna stran *Borza Zoisovih štipendistov*, ki služi večji povezanosti med štipendisti in delodajalci. Stran omogoča, da štipendisti objavijo lastne predstavitve, delodajalcem pa objavo povpraševanja po ustreznih kadrih in iskanje Zoisovih štipendistov po kriterijih.

V letošnjem letu so se pojavile razprave o spremembi pridobivanja Zoisove štipendije, ki naj bi vključevala tudi finančni cenzus. Družbena neenakost naj bi vplivala tudi na rezultate testov, kar pomeni, da imajo večjo možnost pridobitve ljudje iz višjih kot iz nižjih slojev, kar pomeni, da Zoisove štipendije kot take še bolj povečujejo družbeno neenakost (Makarovič, 2004, str. 9).

- **Republiška štipendija**

Gre za obliko državne pomoči tistim, ki se zaradi izredno slabih materialnih razmer ne bi odločili za študij. Razpisuje jih Zavod RS za zaposlovanje in so objavljene v Uradnem listu in na spletni strani Zavoda. Štipendijo lahko pridobi vsak, pri katerem dohodek na družinskega člana ne presega zakonsko določenega materialnega pogoja. Ta pa je bil v letu 2005 130 % zajamčene plače; tj. 3.580 EUR (857.948 SIT) oz. 298 EUR (71.496 SIT) na mesec. Glavni pogoj za obdržano štipendijo je status za naslednje leto, pa tudi dejstvo, da

se finančno stanje v družini ni spremenilo glede preseganja cenzusa. Te štipendije ne more dobiti, kdor je v delovnem razmerju ali pa vpisan v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu za zaposlovanje. Prav tako je ne more dobiti samozaposlena oseba, ki opravlja registrirano dejavnost. Neupravičen je tudi lastnik ali solastnik gospodarske družbe, če je poslovni dobiček presegel letni znesek zjamčenega nadomestila plače (tj. 2.203 EUR oz. 527.968 SIT). Te štipendije ne more tudi dobiti nekdo, ki je prejemnik druge štipendije ali posojila za študij (Republiške štipendije, 2007).

Slabost republiške štipendije je v tem, da je cenzus postavljen zelo nizko. Ta štipendija zagotavlja le preživetje, ne pa tudi zaposlitve po končanem študiju. Republiško štipendijo je za december 2005 prejelo 12.483 študentov, kar je 10,9 %. Povprečna republiška štipendija je znašala za študente 170,53 EUR (oz. 40.867 SIT) (Republiške štipendije, 2007).

- **Kadrovska štipendija**

Razpisujejo jih organizacije in podjetja oz. delodajalci s svojimi kadrovskimi potrebami. Sem sodijo tudi kadrovske štipendije, ki jih razpisuje Vlada RS (t. i. vladne kadrovske štipendije), Ministrstvo za pravosodje in Ministrstvo za šolstvo in šport. S pridobitvijo kadrovske štipendije je ponavadi pogojena tudi zaposlitev pri delodajalcu, ki izplačuje štipendijo. Pogoji za dodelitev štipendije so prepuščeni organizaciji sami, razen določila o minimalni višini štipendije, ki je zakonsko določena. Število kadrovskih štipendij iz leta v leto pada.

Menim, da so kadrovske štipendije zelo uporabne in pomembne. Te štipendije so primerne predvsem zato, ker mora prejemnik »odplačati« štipendijo po študiju tako, da se pri štipenditorju tudi zaposli. Danes mladi diplomanti težko dobijo službo, tako da jih taka štipendija reši pred brezupno bitko za zaposlitev. Ko »odplača štipendijo« (ponavadi ga pogodba zavezuje biti v podjetju vsaj toliko časa, kolikor je dobival štipendijo), lahko mirno odide z nekajletnimi delovnimi izkušnjami, kar mu bo še kako pomagalo pri iskanju boljše službe, če si bo to seveda želel.

Omenila pa bi veliko pomanjkljivost. Na razpisu kadrovskih štipendij se zdi, da je razpisano veliko število štipendij. Vendar obstaja veliko družinskih podjetij, ki razpisujejo kadrovske štipendije z namenom finančnih ugodnosti, čeprav že vnaprej vedo, komu bodo štipendijo podelili, tj. sinu, hčeri ali bližnjim sorodnikom, kar pomeni, da večina študentov brez vez in poznanstev do takih štipendij nikoli ne pride.

Ugotovitve

Ugotavljam, da je delež prejemnikov omenjenih štipendij nizek. Zato morajo študentje iskati druge vire, s katerimi si bodo financirali študij. Menim, da bi bilo koristno, da bi se delež štipendistov povečal iz dveh razlogov. Prvi je finančna razbremenitev, drugi pa je

predvsem ta, da prejemanje katere od štipendij iz javnih sredstev (Zoisova in republiška) očitno prispeva k povečanju učinkovitosti študija oz. zmanjšanju izgub v obliki osipa. V večini primerov so študenti, ki prejemajo štipendijo, praviloma uspešnejši od drugih rednih študentov (Bevc, 2001, str. 390). To pomeni, da štipendije delujejo motivacijsko.

1.4.3. Krediti in posojila za študij

- **Posojila za študij**

Posojilo za študij je oblika državne finančne pomoči, s katero se regresira obrestna stopnja za financiranje izobraževanja in kritje življenjskih stroškov študentov. Razpisuje jih Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Gre za odloženo povrnitev stroškov izobraževanja s strani prosilca. Namen posojila za študij je delno kritje življenjskih stroškov prosilca za izobraževanje in šolnine. Doba posojila za študij je sestavljena iz dobe prejemanja mesečnih oziroma letnih obrokov v času šolanja, dobe odloga odplačila in dobe odplačevanja prejetih obrokov. Začetek dobe odplačevanja posojila se odloži do zaposlitve posojilojemalca, vendar najdalj dve leti od prenehanja prejemanja posojila. Minister, pristojen za delo, v Uradnem listu Republike Slovenije objavi javni razpis za pridobitev koncesije za dodeljevanje regresiranih posojil za študij. Koncesijsko pooblastilo pa lahko pridobi pravna oseba, ki je registrirana za dejavnost bank. Za posojilo za študij lahko zaprosijo vsi slovenski državljani, ki niso v delovnem razmerju, nimajo nobene štipendije ali druge finančne pomoči in ob prvem vpisu v prvi letnik višješolskega ali visokošolskega izobraževanja niso starejši od 26 let, razen če niso vključeni v program izobraževanja za brezposelne osebe. Ker je število posojil omejeno, obstaja prednostna lestvica, ki omogoča lažje pridobiti posojilo glede na povprečje ocen, finančno stanje prosilca, višino letnika itd. (Posojila za študij, 2007).

- **Kreditni za študij**

Analizirala sem 12 izbranih bank v Sloveniji in preverila ponudbo kreditov, ki jih banke omogočajo študentom. Ugotavljam, da v izbranem vzorcu le polovica bank ponuja študentske kredite. V večini primerov gre tako za namenske kot nenamenske kredite za študij, kjer se kredit odplačuje mesečno. Pri vseh (razen pri eni) je kredit pogojen s štipendijo ali z drugim mesečnim prilivom študenta. Ker velja ta pogoj, menim, da to niso »pravi« krediti za študij.

Podatki so zbrani na naslednji strani v tabeli.

Tabela 1: Analiza ponudbe študentskih kreditov

	Ime kredita	Namen kredita	Kdo lahko zaprosi	Pogoj	Način odplačevanja	Doba odplačevanja	Obrestna mera	Znesek posojila
Nova Ljubljanska banka	Kredit za študij	namenski za študij	študentje	ni pogoja	mesečno	do 5 let	6m EURIBOR + 2 %,	odvisen od višine (pred)računov in od plačilne sposobnosti
Nova Kreditna banka Maribor	Študentski kredit	namenski ali nenamenski	študentje	redni mesečni priliv	mesečno	do 3 let	nominalna letna 5,75%	do 6.300 EUR
Abanka Vipa	Študentski kredit	namenski ali nenamenski	študentje	štipendija ali redni mesečni priliv	mesečno	do 1 leta	6,30 % nomin.	do 2.100 EUR
SKB banka	Študentski kredit	namenski ali nenamenski	polnoletni redni študentje	štipendija ali redni mesečni priliv	mesečno	do 3 let	do 12 mes. 6,70 %, 12 do 36 mes. 6,65%	odvisen od višine (pred)računov in od plačilne sposobnosti
Bank Austria Creditanstalt	/	/	/	/	/	/	/	/
Banka Koper	Študentski paket	namenski ali nenamenski	polnoletni redni in izredni nezaposleni študentje	študent Univerze na Primorskem	mesečno	do 10 let	letna 4 %	odvisen od kreditne sposobnosti plačnika - do 20.000 EUR
Gorenjska banka	/	/	/	/	/	/	/	/
Raiffeisen Krekova banka	/	/	/	/	/	/	/	/
Hypo Alpe-Adria-Bank	/	/	/	/	/	/	/	/
Poštna banka Slovenije	/	/	/	/	/	/	/	/
Deželna banka Slovenije	Kredit za študij	za študij v tujini	študij v tujini	samo za študij v tujini	mesečno	do 10 let	4,90 % p. a., fiksna	do 21.000 EUR
Banka Celje	/	/	/	/	/	/	/	/

Vir: Spletne strani omenjenih bank, 2007.

1.4.3. Starši

Starši se največkrat pokažejo kot najbolj primeren in zanesljiv način zagotavljanja financiranja študija. Vzroka za to sta dva: le majhen delež študentov ima štipendije, po študijskih kreditih pa zaenkrat v Sloveniji ni pretiranega povpraševanja. To pa lahko nekatere starše finančno zelo obremeni, predvsem tiste, katerih finančni cenzus presega mejo za pridobitev republiške štipendije in je zato študent primoran poiskati druge načine financiranja študija, kar je največkrat študentsko delo.

1.4.4. Študentsko delo

Študentsko delo je v Sloveniji zelo razširjeno in ga podrobneje opisujem v naslednjem poglavju.

2. ŠTUDENSKO DELO

2.1. Splošno

Vsakdo se je že znašel v finančnih težavah, ko so želje večje od razpoložljivih sredstev v denarnici. Veliko študentov poizkusi s študentskim delom, ki je zelo fleksibilna oblika dela. Ko se študent prvič spusti na to pot, ti koraki niso enostavni, vendar kmalu spozna, da pri študentskem delu ne gre le za služenje denarja, pač pa je to delo tudi neprecenljiv vir znanja, izkušenj in osebnega zadovoljstva. Študentsko delo prinaša korist tako študentu kot delodajalcu, saj je strošek dela za delodajalca v tem primeru manjši. Študentje imajo različne razloge za koriščenje takega dela. Nekateri se s tem preživljajo, drugi si nabirajo izkušnje, eni iščejo stik z bodočimi delodajalci, nekateri pa delajo, da lahko prihranijo za počitnice, morje ali potovanje. Slovenska različica študentskega dela predstavlja tipično anomalijo na slovenskem trgu dela, ki jo večina evropskih držav ne pozna (P. Damijan, 2007). Drugje je tako delo obdavčeno in urejeno, kot to velja za druge skupine na trgu dela. To pomeni, da študent in delodajalec skleneta pogodbo o zaposlitvi.

Pri nas je študentsko delo zelo popularno. Če obiščemo internetne strani študentskih servisov, lahko opazimo, da je ponudba študentskih del ogromna. Med njo sodijo tako krajša, začasna kot tudi daljša, stalna dela. Ker je nadzor nad opravljanjem študentskega dela slab, je premalo obdavčeno študentsko delo vir neskončnih manipulacij, ki mečejo slabo luč na tako delo. Mnogi so mnenja, da bi to delo morali ukiniti, vendar mnogim prav opravljanje študentskega dela omogoča preživetje, potovanje ali kaj drugega. Največji zagovorniki za študentsko delo so zagotovo študentske organizacije in posredovalnice študentskega dela, saj jim študentsko delo omogoča preživetje. Z naraščanjem števila študentov organizacije pridobivajo moč, tako da je danes študentska populacija zelo dobro

organizirana. Ima močne institucije z veliko denarja, zato si lahko privoščijo marsikaj, tudi pravne svetovalce.

2.2. Pravni vidik

Študentsko delo ureja Zakon o delovnih razmerjih (2002). 214. člen opredeljuje delo otrok, mlajših od 15 let, vajencev, dijakov in študentov:

»1. Prepovedano je delo otrok, mlajših od 15 let.

2. Otrok, ki je mlajši od 15 let, lahko izjemoma, proti plačilu sodeluje pri snemanju filmov, pripravi in izvajanju umetnostnih, scenskih in drugih del s področja kulturne, umetniške, športne in oglaševalne aktivnosti.

3. Otrok, ki je dopolnil starost 13 let, lahko opravlja lažje delo najdalj 30 dni v posameznem koledarskem letu v času šolskih počitnic tudi v drugih dejavnostih, na način, v obsegu in pod pogojem, da dela, ki jih bo opravljal, ne ogrožajo njegovo varnost, zdravje, moralo, izobraževanje in razvoj. Vrste lažjih del se določijo z izvršilnim predpisom.

4. Otrok lahko opravlja delo po drugem in tretjem odstavku tega člena po predhodnem dovoljenju inšpektorja za delo, ki ga le-ta izda na podlagi zahtevka zakonitega zastopnika. Postopek in pogoji za izdajo dovoljenja inšpektorja za delo se podrobneje določijo z izvršilnim predpisom.

5. Izvršilni predpis iz prejšnjih dveh odstavkov izda minister, pristojen za delo, v soglasju z ministrom, pristojnim za zdravje.

6. Pri delodajalcu lahko vajenci, dijaki in študenti, ki so dopolnili starost 14 let, opravljajo praktično izobraževanje v okviru izobraževalnih programov.

7. V primerih iz drugega, tretjega in šestega odstavka tega člena, v primerih občasnega ali začasnega opravljanja dela dijakov in študentov ter volonterskega opravljanja pripravništva, se uporabljajo določbe tega zakona o delovnem času, odmorih in počitkih, o posebnem varstvu delavcev, ki še niso dopolnili 18 let starosti, ter o odškodninski odgovornosti.«

216. člen Zakona o delovnih razmerjih (2002), ki ureja začasna in občasna dela dijakov in študentov, pravi:

»1. Dijaki, ki so že dopolnili 15 let starosti, in študentje lahko opravljajo začasno ali občasno delo tudi na podlagi napotnice pooblaščenice organizacije, ki opravlja dejavnost posredovanja dela dijakom in študentom, v skladu s predpisi s področja zaposlovanja.

2. Kot začasno ali občasno delo v skladu s prejšnjim odstavkom lahko dijak ali študent opravlja tudi delo na delovnem mestu pri posameznem delodajalcu, vendar najdalj 90 dni brez prekinitve v posameznem koledarskem letu.«

Menim, da je področje študentskega dela v Zakonodaji obdelano zelo skromno. Določbe dopuščajo različne razlage. Nikjer ni omenjenih zlorab, npr. omejitev 90 dni na delovnem mestu, ki jo predvideva drugi odstavek 216. člena, je preskromna. V tem zakonu obstaja preveč lukenj, ki jih študentje in delodajalci s pridom izkoriščajo in uporabljajo v svojo korist.

2.3. Davčni vidik

Davčni vidik študentskega dela ureja Zakon o dohodnini. Davčna osnova od dohodka za delo preko študentskega servisa je dohodek, ki je zmanjšan za 10 %. Študentu se lahko priznata dve olajšavi:

- **Splošna olajšava**

Ta za leto 2007 znaša 2.800 EUR. Prizna se vsakemu zavezancu pod pogojem, da drug rezident (npr. starši) zanj ne uveljavlja posebne olajšave za vzdrževanega družinskega člana. To pomeni, da se študentu olajšava ne prizna, če ga starši v svoji dohodninski napovedi uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana (Dohodnina za leto 2007).

- **Posebna osebna olajšava**

Za leto 2007 znaša 2.800 EUR. Prizna se rezidentu, ki se izobražuje in dela na podlagi napotnice pooblaščenice organizacije, ki posreduje dela dijakom in študentom, vendar morata biti izpolnjena dva pogoja. To sta: status študenta ali dijaka in starost do 26 let (prizna se tudi študentu, ki je starejši od 26 let, če se vpiše na študij do 26. leta starosti). Če sta oba pogoja izpolnjena samo del leta, se posebna osebna olajšava prizna v sorazmernem deležu. Ta olajšava ni priznana nerezidentom in izrednim dijakom. Oseba, ki se vključi v izobraževalni program za odrasle, pridobi status udeleženca izobraževanja odraslih. To pa ni status dijaka, zato tudi nima pravice do posebne osebne olajšave (Dohodnina za leto 2007).

Po zakonu se za izplačila do vključno 400 EUR akontacija ne odvaja, če študent ali dijak izpolnjuje pogoje za posebno osebno olajšavo. V primeru, da jih ne izpolnjuje ali če je izplačilo višje, znaša akontacija 25 %. Ker znašajo normirani stroški 10 %, je dejanska akontacija 22,5 %. Velja pa tudi izjema za rezidente; in sicer akontacije se ne odvede, če je nakazilo manjše ali enako 88,88 EUR, ker se akontacija ne obračuna in ne odtegne v primeru, ko je manjša od 20 EUR. Nerezidentom se akontacija odvaja ob vsakem izplačilu. Tisti, ki so iz držav, s katerimi ima Slovenija podpisan sporazum o izogibanju dvojnega obdavčevanja (npr. Hrvati, prebivalci BiH-a, Korejci), lahko vložijo na DURS zahtevo za povračilo akontacije.

Napoved za dohodnino mora oddati vsak, ki je imel v koledarskem letu obdavčljive prihodke, višje od splošne olajšave. Za leto 2007 ta znaša 2.800 EUR. Pri tem se šteje

datum nakazila in ne čas, ko je bilo delo opravljeno. Prav tako napoved odda tisti, ki pričakuje vračilo akontacije dohodnine (Zakon o dohodnini, 2006).

V nadaljevanju prikazujem praktičen primer izračuna akontacije dohodnine za dve situaciji. V prvi starši študenta ne uveljavljajo kot vzdrževanega družinskega člana, v drugi pa ga uveljavljajo.

Tabela 2: Izračun akontacije dohodnine

	Starši študenta <u>ne uveljavljajo</u> kot vzdrževanega družinskega člana.		Starši študenta <u>uveljavljajo</u> kot vzdrževanega družinskega člana.	
Zasluzek preko stud. servisa	6.220 €	10.000 €	3.110 €	6.000 €
10 % normiranih stroškov	-622 €	-1.000 €	-311 €	-600 €
Posebna osebna olajšava	-2.800 €	-2.800 €	-2.800 €	-2.800 €
Splošna olajšava	-2.800 €	-2.800 €	0 €	0 €
Letna davčna osnova	0 €	3.400 €	0 €	2.600 €
Dohodnina	0 €	544 €	0 €	416 €

Vir: Dohodnina za leto 2007.

2.4. Razmere na trgu dela mladih

Mladi so poseben segment delovne sile na trgu. Sem štejemo tako tiste, ki prvič iščejo zaposlitev, kot tudi tiste, ki opravljajo dela, namenjena mladim – študentska dela. Ponavadi je večina pri iskanju redne zaposlitve prepuščena lastni iznajdljivosti in trenutnim razmeram na trgu, kjer prvi iskalci zaposlitve tekmujejo s študenti, ki jih delodajalci vse rajši zaposlujejo. Vzroka sta ravno fleksibilnost in nizka cena takega dela. Delodajalci tako s študentsko delovno silo zadovoljijo del potreb po delovni sili, kar posledično vpliva na zmanjšanje zaposlitvenih priložnosti in brezposelnost med mladimi. Študentska delovna sila zmanjšuje konkurenčnost predvsem manj kvalificirani mladini na trgu dela (Fajfar, 2005, str. 54).

Za trg dela mladih veljajo številne posebnosti. Malačič in Sambt (2006) v svojem članku z naslovom »Kako spraviti mlade, ki so rasli z računalniki, v zastarele šole: Brezposelnost diplomantov« omenjata splošne značilnosti trga dela, kamor sodijo prevelika regularnost, nefleksibilnost in nasploh slabo delovanje. To seveda ne velja za trg dela mladih, saj so mladi fleksibilni, mobilni, cenejši itd. Sicer zaposlitev mladih zahteva dodatno investiranje v usposabljanje na delovnem mestu, čeprav prinesejo sveže znanje neposredno s končane fakultete. Mladi so tudi podvrženi diskriminaciji, težav mladih diplomantov pa je vse več tudi zaradi številnih zlorab študentskega dela. Stopnja brezposelnosti diplomantov je marca

2005 znašala 3,9 %. Ta odstotek pa se močno razlikuje po posameznih študijskih področjih.

2.5. Prednosti in slabosti študentskega dela

V nadaljevanju predstavljam prednosti in slabosti študentskega dela z dveh vidikov:

2.5.1. Vidik podjetja

Prednosti:

- Delodajalcu študent pomeni poceni delovno silo. Zanj ni potrebno plačevati ne prevoza ne malice. Študentu ni potrebno izplačevati regresa za letni dopust, in tudi ko študent zboli, podjetje ne plača bolniškega dopusta.
- Študentje so bolj mobilni, bolj fleksibilni, tudi manj občutljivi na (npr. slabo) stanje v podjetjih, saj tam preživijo le kratek čas in zato tudi ne »sitnarijo«.
- Če delodajalec ni zadovoljen s študentovim delom, ga lahko odpusti, kadar hoče. Tu ni odpovednih rokov in tudi odpravnin ne.
- Študentje pomenijo sveže znanje, delovno energijo in nove ideje, ki bi lahko koristile podjetju.
- Je najcenejša pot uvajanja in preizkušanja bodočih sodelavcev. Medtem ko študent dela v podjetju preko napotnice, se delodajalec prepriča, če bi bil lahko kasneje njihov redno zaposleni delavec. Na tak način lahko delodajalci menjavajo študente toliko časa, dokler se ne najde kdo, ki jim bo všeč, in bodo zainteresirani tudi za kasnejše sodelovanje.
- Študent je zavarovan z manj pravicami, kar je boljše za delodajalca.
- Glede na čas opravljanja dela se pri študentih ne pokažejo poklicne bolezni (npr. problem s krčnimi žilami pri gostinskih poklicih ali npr. okvare hrbtenice pri delu za tekočim trakom). To pomeni tudi manj stroškov delodajalca npr. zaradi bolniškega dopusta.

Slabosti:

- Ko študent konča svoje delo v podjetju, ne odpelje samo sebe, ampak tudi vse znanje, ki ga je pridobil v času dela. To znanje lahko izkoristi pri konkurenčnem podjetju in tako škodi bivšemu delodajalcu.
- Delodajalec se ne more zanesti na študenta, ker lahko študent odide, kadar hoče.
- Študentje niso podjetju lojalni tako kot redno zaposleni delavci, zato ne čutijo potrebe po večji odgovornosti za opravljanje kvalitetnega dela in dobrih rezultatov.
- Študenti nimajo ponavadi postavljenih norm, saj so plačani na uro in ne na učinek. Študent lahko torej v povprečju naredi manj, kot če isto delo opravlja redno zaposleni delavec.

2.5.2. Vidik študenta

Prednosti:

- Študentsko delo je odlična priložnost za združitev teorije in prakse.
- Pomaga študentu pri oblikovanju njegove kariere. Veliko je študentov, ki med ali na koncu študija ne vedo, kako bi oblikovali svojo kariero. Na svojem področju ne vidijo perspektive, zaradi malo delovnih izkušenj pa ne vidijo možnosti za zaposlitev, ki jih nudi študij. Študenti, ki so se v času študija preizkusili na več delovnih mestih, v različnih dejavnostih in organizacijah, imajo na koncu študija jasnejše cilje in želje za svojo poklicno kariero.
- Pridobivanje delovnih izkušenj.
- Stik z delodajalcem in možnost kasnejše zaposlitve. Poleg izkušenj in zaslužkov je študentsko delo poleg študija odlična priložnost za navezovanje stikov s potencialnimi delodajalci. Študentsko delo ponuja nove poslovne in zaposlitvene priložnosti, napredovanja, sodelovanja, poznanstva in prijateljstva. Pri delu študenti pridobijo nova poklicna poznanstva, izkušene sodelavce in strokovnjake, od katerih lahko pridobijo veliko izkušenj in strokovnega znanja. Spoznajo delovno klimo, medosebne odnose v organizaciji, prevzemanje odgovornosti in obveznosti in razvijajo delovne navade. Obojestransko zadovoljstvo je velikokrat povod za dolgoročno sodelovanje oz. redno zaposlitev.
- Študent na delodajalca ni vezan s pogodbo, zato lahko odide kadarkoli.
- Omogoča študentu, da se preživi ali kaj prihrani.
- Omogoča, da je študent manj odvisen od staršev.
- Za začetek študentskega dela ni potrebnih dolgih zaposlitvenih postopkov, zato lahko zelo hitro zamenja službo.
- Študent ima možnost izbire, koliko časa bi rad delal, saj so mu na voljo krajša, začasna, daljša ali stalna vrsta del.
- »Dopust« si lahko vzame, kadar hoče.
- Zaradi pomanjkanja nadzora lahko kdorkoli dela na napotnico študenta. Od tega ima korist tisti, ki posoja, in tisti, ki si napotnico sposodi. Tisti, ki posodi napotnico, ima korist v obliki provizije (ponavadi 10 %), kdor pa dela na tujo napotnico, pa možnost, da lahko dela.

Slabosti:

- Delodajalec lahko odpusti študenta kadar koli.
- Študent je zavarovan z manj pravicami. Če zboli, ne dobi plačane bolniške. Tudi po zakonu ni potrebno, da dobi izplačano malico in prevoz.
- Študentsko delo se ne šteje za delovno dobo. Slovenska praksa zaposlovanja še vedno kot delovne izkušnje priznava zgolj izkušnje, potrjene v delovni knjižici, kar onemogoča veliki množici študentov, ki so med študijem delali preko študentskih servisov, da bi se po koncu študija promovirali kot diplomanti z ustreznimi izkušnjami. Tudi reference v povezavi s preteklim študentskim delom pri iskanju redne službe

velikokrat ne koristijo, prav zaradi osredotočenosti na »formalne« delovne izkušnje, ki so označene v delovni knjižici.

- Podaljšuje povprečen čas študija. Veliko študentov zamika denar, saj jim je manj naporno hoditi v službo kot pa študirati. Tako mesečno dobivajo denar, na katerega se hitro navadijo, zato si ne morejo niti zamisliti, da tega denarja več ne bi bilo, saj si lahko z njim privoščijo marsikaj.

Kljub nekaterim slabosti študentskega dela prevladujejo njegove prednosti, zaradi česar je tako delo zelo razširjeno. V tem podpoglavju sem razdelala le vidik podjetja in vidik študenta. Ne smemo pa pozabiti, da študentsko delo vpliva tudi širše, in sicer na celotno družbo. Študentje zaradi ugodnosti v zvezi s študentskim statusom zelo pozno diplomirajo, hkrati pa jih tudi delodajalci spodbujajo k temu, da zaradi ugodne davčne obravnave čim dlje delajo preko študentskega servisa, običajno tudi s fiktivnimi študentskimi napotnicami (prek drugih študentov), kar vse podaljšuje dobo študija. Študenti tudi niso socialno zavarovani in ne morejo uveljavljati iz tega izhajajočih pravic, kar ima posledico, da diplomanti zaradi tega kasneje vstopijo na trg dela, imajo krajšo delovno dobo in manj pokojninskih pravic. Negativna plat je tudi to, da delodajalci rajši zaposlujejo tako delovno silo, zraven pa prihaja tudi do zlorab preko fiktivnih napotnic. Zaradi tega se zmanjšuje dejanska raven zaposlenosti, hkrati pa država, pokojninska in zdravstvena blagajna izgubljajo veliko denarja (P. Damijan, 2007).

2.6. Študentski servisi kot posredniki

Korist od študentskega dela ima tudi posrednik med študentom in delodajalcem, tj. študentski servis. Gre za eno od oblik agencij za zaposlovanje (SKD 74.500), katere glavna naloga je, da študentom (in dijakom) posreduje začasna in stalna študentska dela.

Posredovanje poteka preko študentske napotnice, ki mora biti izdelana v štirih izvodih in izdana pred začetkom dela. Napotnic za nazaj ni možno dobiti. Študentski servis ne sme od študenta (in dijaka) zahtevati nobenega plačila npr. vpisnine ali pa plačilo storitve posredovanja dela. Študentski zaslužek preko študentskega servisa je oproščen plačila davka na dodano vrednost (DDV). Lahko pa študentski servis zaračuna storitev posredovanja dela tistim, ki delo naročajo (podjetja, s. p.-ji, zavodi, društva, državne ustanove itd.). To pomeni 12 % koncesijskih stroškov in še dodatna 2 % na vseh izstavljenih računih. Storitve posredovanja dela je obdavčena z 20-odstotnim DDV.

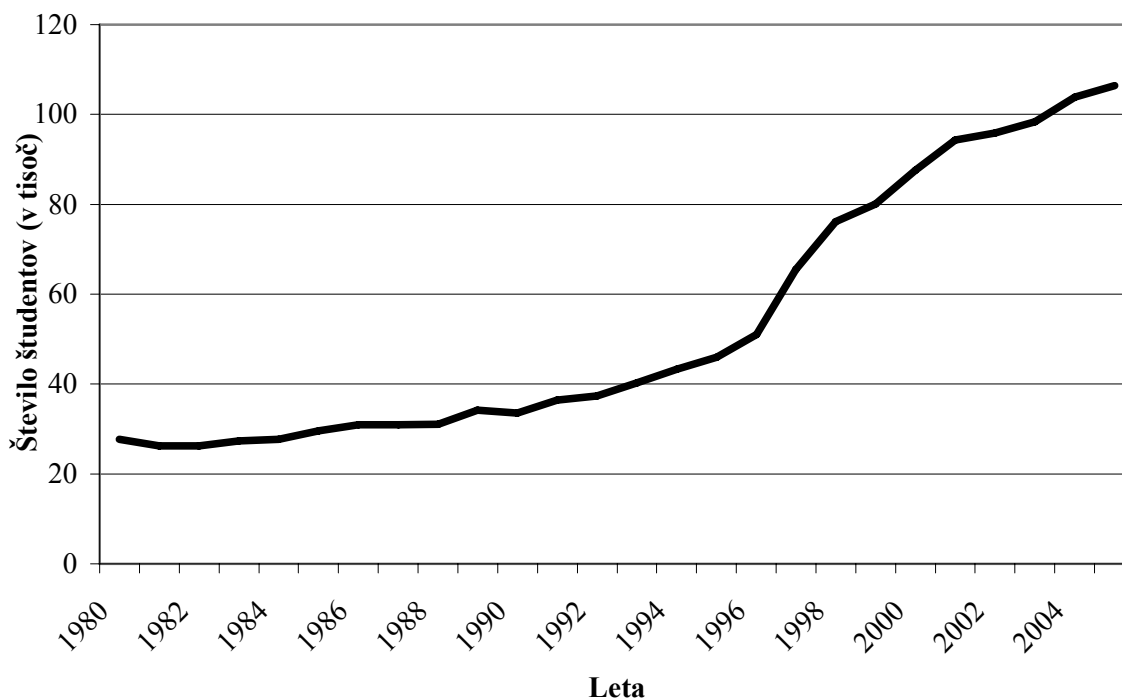
Ko so se ustanovljali prvi študentski servisi, je bil prislužen denar namenjen interesnim dejavnostim za študente. Ni bilo profitnega motiva, kakor je to danes, ko je primarni cilj, da študentski servisi iztržijo največ, kolikor se da.

3. NUJNOST ŠTUDENTSKEGA DELA

3.1. Trend naraščanja števila študentov

V spodnji tabeli prikazujem število študentov, ki so bili vključeni v terciarno izobraževanje (višješolski strokovni, visokošolski dodiplomski, vendar brez visokošolskih podiplomskih, ker le ti predstavljajo specifično skupino in sem se jih odločila v moje delu izključiti) od leta 1980 do leta 2005.

Slika 2: Število študentov, vključenih v terciarno izobraževanje (brez visokošolskih podiplomskih) v obdobju 1980–2005

Vir: Statistični letopis 1996, 1997, str. 130; Statistični letopis 2000, 2001, str. 129; Statistični letopis 2006, 2006, str. 123 in 125.

V letu 1980 je bilo celotno število študentov le 27.707. V 25 letih se je število študentov povečalo za skoraj 4-krat, saj je bilo v letu 2005 v terciarno izobraževanje vključenih že 106.450 študentov. Da število študentov narašča, ni presenetljivo. Narašča tudi število otrok, ki se po osnovni šoli odločijo nadaljevati šolanje v gimnaziji in ne na poklicnih šolah, po katerih je povpraševanje vse manjše. Razlogov je več. Otroku je pri petnajstih letih še prezgodaj, da bi natančno vedel, kaj želi postati, biti ali doseči v življenju. Veliko je takih, ki o tem sploh nimajo nobene predstave. Tako mu vpis na gimnazijo celo koristi, saj mu le-ta omogoča svojo odločitev odložiti za štiri leta, po gimnaziji pa so mu odprte

vse poti na katero koli fakulteto. Po drugi strani pa gimnazijski program ne da nobene konkretne izobrazbe, zato je šolanje po gimnaziji skoraj nujno. In ker raste število otrok, ki se vpisujejo na gimnazijo, bo posledično raslo tudi število študentov, ki se bodo odločali za študij.

Drugi vzrok je, da so dandanes pričakovanja staršev višja, kot so bila nekoč. Tudi miselnost celotne družbe je drugačna, saj se zdi samoumevno, da otroci študirajo, saj naj bi jim izobrazba prinesla dobro službo in lepše življenje. Velikokrat se zgodi, da študent po končanem študiju službe ne dobi, saj delodajalci pričakujejo delovne izkušnje in praktično znanje, ki pa ga na žalost s študijem ne pridobimo.

3.2. Ekonomski in socialni položaj študentov

V tem podglavju želim predstaviti dejansko ekonomsko in socialno stanje naših študentov. Pri tem si bom pomagala s podatki o številu štipendij, številu študentskih postelj in številu izrednih študentov. Prikazala bom tudi nekatere ključne rezultate raziskave Evroštudent-a o ekonomskem in socialnem položaju študentov.

Spodnja tabela kaže število štipendij po posameznih vrstah terciarnega izobraževanja (brez podiplomskih štipendij).

Tabela 3: Štipendije za terciarno izobraževanje za obdobje 1999–2004

Vrsta izobraževanja	Leto					
	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Višješolsko in višješolsko strokovno izobraževanje	123	587	720	814	988	1.130
Visokošolsko strokovno izobraževanje	2.586	6.588	6.873	7.084	6.993	6.964
Visokošolsko univerzitetno izobraževanje	17.323	14.054	14.188	14.402	14.856	15.271
Skupaj štipendij	20.032	21.229	21.781	22.300	22.837	23.365
Skupaj število študentske populacije	80.056	87.572	94.270	95.852	98.304	103.850
Delež prejemnikov štipendij	25,0 %	24,2 %	23,1 %	23,3 %	23,2 %	22,5 %

Vir: Statistični letopis 2006, 2006, str.134.

Ugotavljam, da sicer število štipendij narašča v absolutni vrednosti, vendar delež študentov, ki prejema štipendijo v celotni študentski populaciji, pada. Ta delež je bil leta 1999 25-odstoten, medtem ko je bil leta 2004 22,5-odstoten.

Naslednja tabela prikazuje število študentskih domov in postelj, zraven pa tudi zasebne pravne osebe, ki študentom nudijo namestitvev.

Tabela 4: Število študentskih domov skupaj z zasebnimi pravnimi osebami

Leto	Študentski domovi		Zasebne pravne osebe*	
	Domovi	Število nastanjenih	Število	Število nastanjenih
1995	19	8.876	-	-
2000	19	9.198
2001	20	9.100
2002	20	9.017
2003	21	9.009	4	518
2004	22	9.655	3	120
2005	29	10.010	3	129
2006	32	10.256	2	43

* Podatki vključujejo zasebne pravne osebe in samostojne podjetnike posameznike, ki so registrirani za opravljanje dejavnosti študentskih domov.

Vir: Statistični letopis 2006, 2006, 134 str.

Ugotavljam, da število postelj v študentskih domovih zaostaja za potrebami. Leta 2005 so študentski domovi skupaj z zasebniki pokrili le 9,5 % celotne študentske populacije. Ob dejstvu, da naj bi polovica študentov ne živela pri starših, je ponudba študentskih sob premajhna, da bi pokrila celotno povpraševanje. Po drugi strani pa se postavlja vprašanje kakšne so dejanske potrebe po študentskih posteljah, saj obstajajo študenti, ki nočejo bivati v študentskem domu, saj se tam, ob nenehnih zabavah, nekateri študenti težko spravijo učiti zaradi nemira in tudi slabe motivacije, saj zabave hitro zvbijo študente v »brezdelje«. Dodatni razlog je tudi nezmožnost izbiranja sostanovalca v študentski sobi (vsaj na začetku). Starši, zlasti tisti, ki imajo dovolj denarja, se odločijo za nakup nepremičnine v kraju študija, še posebej se jim to izplača, ko imajo več otrok študentov, saj je to dolgoročno bolj ugodno kot pa najem. Po raziskavi Evroštudent v lastnem gospodinjstvu živi 34 % študentske populacije. Ocenjujem, da bi bila v študentski sobi vsaj polovica od teh študentov (tj. 17 % celotne populacije), če bi bila ponudba postelj dovolj velika, kar pa pomeni, da bi se mogle kapacitete študentskih postelj precej povečati. Tabela v nadaljevanju prikazuje število izrednih študentov.

Tabela 5: Število izrednih študentov v obdobju 1997–2005

Leto	Višješolski strokovni	Visokošolski dodiplomski	Izredni skupaj	Celotna študentska populacija*	Delež izrednih študentov
1997	232	16.278	16.510	65.542	25,2 %
1998	661	22.492	23.153	76.120	30,4 %
1999	1.258	23.004	24.262	80.056	30,3 %
2000	2.794	25.807	28.601	87.572	32,7 %
2001	3.809	27.763	31.572	94.270	33,5 %
2002	5.822	26.202	32.024	95.852	33,4 %
2003	7.629	24.196	31.825	98.304	32,4 %
2004	8.525	25.671	34.196	103.850	32,9 %
2005	9.461	25.820	35.281	106.450	33,1 %

* Brez podiplomskih študentov.

Vir: Statistični letopis 2000, 1999, str. 129-130; Statistični letopis 2006, 2006, str.123, 128.

Ugotavljam, da je delež izrednih študentov visok, v letu 2005 je predstavljal tretjino celotne študentske populacije. Vzrokov za to je lahko več. Število doseženih točk na maturi in splošni uspeh sta edini kriterij na večini fakultet, po katerem se študentje lahko vpišejo na določeno fakulteto. Tako maturant ponavadi, ko se vpisuje na fakulteto, pod prvo izbiro vpiše redni študij določene fakultete, pod drugo pa izredni študij iste fakultete, misleč, če ne bo sprejet pod prvo, bo gotovo pod drugo izbiro. Na žalost se dogaja, da je takih vedno več v primerjavi s tistimi, ki jim je izredni študij primarno namenjen – tj. zaposlenim osebam, ki študij opravljajo ob delu. Število izrednih študentov narašča tudi na račun samostojnih visokošolskih zavodov, katerih število se je v zadnjih letih močno povečalo in vpisujejo le izredne študente, med katerimi se zopet najde veliko »navadnih« študentov. (npr. Gea College, Visoka šola za upravljanje in poslovanje itd.)

V tem podpoglavju predstavljam tudi nekatere rezultate Raziskave Evroštudent z naslovom: *Ekonomski in socialni položaj ter mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji*, ki ga je leta 2005 izvedlo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. V raziskavo je bilo vključenih skoraj 5.000 študentov ali 5 % študentske populacije, ki so bili izbrani po metodi enostavnega slučajnega vzorčenja. Zajeti so bili tako redni kot izredni študentje, ki študirajo na univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih.

Navajam nekatere ugotovitve:

- **Tip bivanja študentov:** V povprečju živi polovica študentov doma pri starših ali sorodnikih. Dobra tretjina jih vzdržuje lastno gospodinjstvo, medtem ko jih 16 % živi v študentskih domovih. Ta vzorec nas približuje sredozemskim državam, katerih značilnost je visok delež študentov, ki živijo skupaj s starši (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 23).

- **Delovne izkušnje študentov glede na izobrazbo staršev:** Med študenti iz družin z nižjo izobrazbo jih je 31 % z delovnimi izkušnjami, medtem ko znaša delež v družinah z višjo izobrazbo le 10 %. (V rezultatih so zajeti samo študentje, katerih starši imajo bodisi visoko ali nižjo izobrazbo, ta pa je določena po najvišji doseženi izobrazbi enega od staršev.) (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 10)
- **Celotni dohodek študentov, ki živijo v lastnem gospodinjstvu:** Povprečni dohodek znaša 446,5 EUR (oz. 107.000 SIT). Največji vir dohodkov zagotavlja študentsko delo (kar polovica), slabo tretjino pa družina. Prihodki v obliki štipendije, subvencij, otroškega dodatka, družinskih pokojnin ipd. znašajo 13 %. In še zanimivost: povprečni dohodek slovenskega študenta zajema dobrih 70 % povprečnega dohodka študenta v Španiji, ki pa je najnižji med državami v okviru Evroštudenta (z izjemo Latvije) (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 27).
- **Viri dohodkov študentov, ki živijo v samostojnem gospodinjstvu:** Posebej izstopajo dohodki 21-letnih študentov. Njihov največji vir so v skoraj 60 % starši oz. sorodniki. Več kot 4-krat manjši pa so pri tej skupini dohodki iz plačanega dela. Pomoč s strani države družini prejema 31 % vseh študentov, različne oblike podpore s strani države 13 %, dohodke iz plačanega dela pa prejema 52 % vseh študentov (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 29).
- **Celotni dohodek študentov, ki živijo doma s starši ali sorodniki:** Povprečni dohodek znaša 342,2 EUR (oz. 82.000 SIT). 64 % proračuna si študentje prislužijo z dohodki od dela. Država s štipendijami in z drugimi oblikami podpor prispeva 13 %, 18 % pa študentje dobijo od staršev (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 28).
- **Državna pomoč za študente:** Prejemnikov državne pomoči za študente je 32 %. Povprečni iznos znaša 172,8 EUR (oz. 41.410 SIT) (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 30).
- **Državna pomoč glede na izobrazbo staršev:** Študenti iz družin z najnižjo izobrazbo staršev (izobrazba, izražena z najvišjo zaključeno izobrazbo enega od staršev), ki praviloma opravljajo tudi slabše plačana dela, prejemajo povprečno višjo podporo, znesek pa se z višjo izobrazbo znižuje. Relativni delež prejemnikov pomoči je z 19 % najnižji v skupini družin z nizko izobrazbo, najvišji pa je v skupini z višjo in visoko izobrazbo (45 %), ki je tako deležna največ pomoči države za študij (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 32).
- **Dohodkovni profil študentov, ki živijo v lastnem gospodinjstvu:** Študenti, ki živijo samostojno, imajo v povprečju višje dohodke, kot sicer znaša povprečje za vse študente. Največji delež dohodkov iz dela izkazujejo študenti, ki izhajajo iz družin z nižjo izobrazbo, in iz družin, kjer starši delajo v »delavskih« poklicih. Starši, ki imajo višjo izobrazbo ali delajo v ostalih poklicih, dajejo svojim študentom višjo žepnino, več pa

takim študentom primakne tudi država v obliki podpor (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 33).

- **Kako študentje ocenjujejo svoj finančni položaj?** Splošna ocena se nagiba na pozitivno stran, se je na strani »še kar« od 70 do 81 % odgovorov. Mogoče še ena zanimivost: ocena se bistveno ne razlikuje po spolu, pač pa po starosti. Mlajši študentje (21-letniki) so nasploh bolj zadovoljni s svojim položajem na področju osebnih financ. (Zelo) dobro ocenjuje svoj finančni položaj 33 % vseh študentov, (zelo) slabo pa 25 %. To uvršča naše študente med tiste, ki so s svojim finančnim položajem bolj zadovoljni (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 36).

- **Študentsko delo in zaslužki študentov:** Zaslužek študentov, ki delajo, v povprečju znaša 428 EUR (oz. 102.600 SIT) in zajema skoraj tri četrtine njihovih mesečnih dohodkov. Delež dohodka, ki ga naši študenti zagotavljajo s plačanim delom (74 %), je najvišji med državami, vključenih v Evroštudent (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 39).

- **Dohodki iz dela študentov glede na izobrazbo staršev:** Tako povprečni zaslužek kot delež študentov, ki delajo, sta največja pri študentih, kjer imajo starši najnižjo izobrazbo in obratno; najnižja pa pri študentih iz družin, katerih starši imajo višjo ali visoko izobrazbo (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 40).

- **Dohodki iz dela študentov glede na starost študentov:** V primerjavi dela študentov glede na starost obstaja zelo izrazita korelacija med starostjo študentov ter višino povprečnih zaslužkov in deležem študentov iz vsake starostne skupine, ki delajo. Pri najmlajših študentih je 41 % študentov, ki delajo, pri starejših študentih pa je ta odstotek največji v Evropi, in sicer 92 % (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 41).

- **Delež študentov, ki dela med študijem:** Delež študentov, ki v času študija opravljajo plačano delo, znaša 66 % (tako kot v večini evropskih držav), ta delež pa se s starostjo študentov povečuje (Raziskava Evroštudent, 2005, str. 28).

Na naslednji strani prikazujem tabelo za zgornje ugotovitve, ki veljajo za Slovenijo, v primerjavi z drugimi evropskimi državami (Nemčija, Španija, Finska, Francija, Latvija, Nizozemska, Portugalska in Velika Britanija).

Tabela 6: Primerjava ekonomskega in socialnega položaja študenta v nekaterih evropskih državah

Indikatorji \ država	De	Es	Fi	Fr	Lv	Nl	Pt	Vb	Si
Delež izrednih študentov	0 %	10 %	0 %	0 %	9 %	14 %	0 %	36 %	26 %
Tip bivanja študentov									
Pri starših	23 %	69 %	5 %	42 %	38 %	37 %	56 %	22 %	50 %
V študentskem domu	12 %	9 %	31 %	16 %	23 %	32 %	4 %	29 %	16 %
V lastnem gospodinjstvu	65 %	23 %	64 %	42 %	39 %	31 %	42 %	49 %	34 %
Delovne izkušnje študentov glede na izobrazbo staršev									
Nižja izobrazba	72 %	N/A	46 %	39 %	47 %	N/A	22 %	N/A	31 %
Višja izobrazba	58 %	N/A	43 %	31 %	45 %	N/A	15 %	N/A	10 %
Celotni dohodek študentov, ki živijo v lastnem gospodinjstvu	767 €	626 €	1.115 €	670 €	262 €	1.077 €	761 €	909 €	447 €
Viri dohodkov študentov, ki živijo v samostojnem gospodinjstvu									
Družina	51 %	45 %	11 %	38 %	42 %	28 %	70 %	26 %	31 %
Delo	27 %	45 %	52 %	33 %	44 %	43 %	21 %	17 %	13 %
Država	13 %	8 %	30 %	29 %	4 %	27 %	8 %	52 %	52 %
Celotni dohodek študentov, ki živijo doma s starši ali sorodniki	413 €	336 €	657 €	374 €	159 €	551 €	379 €	735 €	342 €
Državna pomoč za študente									
Delež prejemnikov	23 %	23 %	71 %	53 %	N/A	62 %	24 %	85 %	32 %
Povprečni iznos	352 €	134 €	427 €	278 €	N/A	342 €	49 €	694 €	173 €
Lastna ocena svojega finančnega stanja									
(zelo) dobro	N/A	36 %	39 %	35 %	23 %	17 %	27 %	N/A	33 %
(zelo) slabo	N/A	28 %	24 %	25 %	26 %	10 %	27 %	N/A	25 %
Delež študentov, ki dela v času študija	66 %	49 %	65 %	47 %	44 %	91 %	20 %	58 %	66 %

Legenda:

DE - Nemčija
 ES - Španija
 FI - Finska
 FR - Francija

LV - Latvija
 NL - Nizozemska
 PT - Portugalska
 VB - Velika Britanija

SI - Slovenija
 N/A - ni podatka

Vir: Eurostudent report, 2005.

3.3. Študijski stroški in koga najbolj prizadenejo

Študij ima svojo ceno. Študent mora kupiti študijsko literaturo, študijske pripomočke, hrano in pijačo. Če živi izven kraja študija, mora plačevati tudi prevoz v kraj študija, če pa ne živi pri starših, potem plačuje še najemnino za bivanje, kamor je potrebno prišteti tudi stroške elektrike, vode, ogrevanja itd. Stroške je težko vrednotiti, saj glede stroškov obstajajo velike razlike med posameznimi fakultetami. Nekdo, ki študira na Fakulteti za šport, potrebuje veliko več sredstev za ekskurzije, športne izlete in opremo kot nekdo, ki hodi npr. na Ekonomsko fakulteto. Zato sem se v tem podpoglavju osredotočila le na tisti del populacije študentov, ki ne živijo doma in nimajo sobe v študentskem domu, saj tako bivanje pomeni največji mesečni izdatek med vsemi študijskimi stroški.

Sprva bi človek pomislil, da morajo v največji meri delati študenti, ki jim starši ne morejo dovolj pomagati, vendar imajo ti zaradi slabšega finančnega in materialnega stanja ponavadi republiško štipendijo in tudi posteljo v študentskem domu. Takim študentsko delo za preživetje ni potrebno, saj so stanarine cenovno zelo ugodne. Nasprotno pa to velja za tiste, ki se nahajajo ravno malo nad pragom cenzusa, ki onemogoča pridobiti študentsko sobo in/ali republiško štipendijo. Taki študenti bivajo pri zasebnikih in je lahko strošek najemnine več kot štirikrat večji, kot je v študentski sobi, poleg tega pa morajo plačevati tudi stroške obratovanja.

Po raziskavi *Evroštudenta* naj bi polovica študentov živela pri starših ali sorodnikih, polovica pa drugje. Od te polovice naj bi jih 16 % živelo v študentskem domu, ostali, tj. 34 %, pa v lastnem gospodinjstvu. Sestava dohodkov v teh gospodinjstvih je naslednja: 31 % prispeva družina, 13 % država, 52 % študentsko delo in 4 % drugo. Po mojem mnenju je zato študentsko delo nujno za največ 34 % celotne populacije študentov oz. še manj, saj so med njimi tudi tisti, ki prejemajo bodisi kadrovske ali Zoisovo štipendijo, ali pa imajo starše, ki lahko otroku finančno omogočijo bivanje v svojem gospodinjstvu.

3.4. Združljivost dela in študija

Nekateri so mnenja, da se študij in študentsko delo med seboj izključujeta. Izkušnje pa dokazujejo, da se študij in delo dopolnjujeta in ne izključujeta. V procesu študija študenti pridobijo številna teoretična znanja, ki pa jih ne morejo uporabiti in preizkusiti v praksi. Študentsko delo je odlična priložnost za združitev teorije in prakse.

Mladi uskladijo delo, študij in prosti čas glede na svoje sposobnosti in potrebe. Ob študiju opravljajo občasna fleksibilna dela, največkrat, ko jim zmanjka denarja. Redna enostavna dela ob študiju so vir dohodka za kino, zabave, izlete ipd. Veliko študentov ob študiju opravlja redno strokovno delo, saj želi poleg dobrega zaslužka pridobiti pomembne izkušnje in praktična znanja. Veliko študentov pa zaradi zahtevnosti študija nima časa za vsakdanje delo, zato se odločajo za občasna priložnostna dela. Takšna dela zahtevajo manj

študentovega časa, kljub vsemu pa pomenijo pomemben dodatni zaslužek za veliko študentov.

Potrebno je razlikovati med rednim študijem in študijem, namenjenim tistim, ki so že zaposleni (izredni študij) in študirajo ob delu. Izredni študij je namreč prilagojen službi, predavanja potekajo v popoldanskih oz. večernih urah, pa tudi sistem predavanj in izpitov je drugačen (npr. v enem mesecu potekajo predavanja le enega predmeta, takoj za tem pa sledi izpit. Tako npr. na Ekonomski fakulteti na izrednem študiju en letnik »traja« dve leti). Na žalost pa je vedno več takih študentov, ki sicer so izredni študentje, vendar hodijo na vaje in predavanja skupaj z ostalimi rednimi študenti in opravljajo obveznosti skupaj z njimi, saj ne študirajo ob delu.

Včasih se je veliko ljudi po srednji šoli odločilo zaposliti, tisti, ki je hotel, pa je nadaljeval šolanje ob delu. Danes temu ni več tako. Zdi se, da študentsko delo opravlja veliko število študentov, vendar se postavlja vprašanje, ali sta (študentsko) delo (polni delovni čas) in (redni) študij sploh združljiva. P. Damijan in Polanec v članku z naslovom »*Študenti naj študirajo!*« menita, da tisti, ki na mesec zasluži več kot 80 tisoč tolarjev, naj se zamisli nad svojim študijem. V začetku devetdesetih uvedeno nižje obdavčeno študentsko delo, je bilo namreč zamišljeno kot socialni korektiv, da bi olajšali dohodkovni položaj tistim študentom, ki nimajo ali imajo prenizko štipendijo in jim hkrati starši ne morejo finančno pomagati. Nikakor pa ni bil smisel uvedbe študentskega dela donosen posel (P. Damijan, Polanec, 2005).

Če govorimo o kratkih, začasnih in priložnostnih delih ter tudi o delu med počitnicami, potem ni nič narobe, če študenti delajo, saj si lahko s tem zaslužijo nekaj denarja, s čimer bodisi razbremenijo starše ali pa za lastne potrebe. Ko pa govorimo o delu, ki traja vsak dan po osem ur, potem menim, da študij in delo nista združljiva. Obstaja mnogo fakultet, kjer so vaje obvezne (npr. Medicinska fakulteta, Fakulteta za arhitekturo) in potekajo v dopoldanskem času, ko poteka delovni čas tudi v večini služb. Po drugi strani so tukaj še predavanja, ki jih sicer ne obiskujejo vsi študenti, ampak je njihov obisk zelo priporočljiv, saj študent spozna snov že prej, preden se začne pripravljati na izpit. Moje mnenje je, da delo, ki obsega osem ur na dan, podaljšuje študij. Nema lokrat se zgodi, da študent prične s takim delom misleč, da bo študentske obveznosti izpolnjeval še naprej, vendar se zgodba ponavadi konča drugače. Študent po končani službi pogosto pride domov ves utrujen, preutrujen, da bi lahko še študiral. Tako opusti tudi vsa predavanja in vaje in kmalu se zgodi, da hodi samo še v službo. Konec meseca nato dobi poplačan svoj trud s plačo in hitro pozabi na »utrujenost«, ki ga vsak dan spremlja, ko pride domov. Študent se sicer zaveda, da bi moral študirati, a na to hitro pozabi, saj bo konec meseca spet dobil plačo, s katero si bo kaj privoščil. Študentu tako prislužen denar postane samoumeven in se nanj zelo hitro navadi, saj mu omogoča »lagodno življenje«. Kar naenkrat si namreč lahko privoščijo stvari, ki si jih prej ni mogel. V tem seveda uživa, hkrati pa se tolaži, da se mu navsezadnje s študijem nikamor ne mudi. Tako leta študija tečejo, kar je tudi eden od razlogov, da malo študentov konča šolanje v predvidenih letih. Študent večkrat prične z

delom tudi, ko vpiše absolventski staž, pa čeprav sta mu ostala le še dva izpita in diploma. Zgodba se spet ponovi in zgodi se, da mora študent podaljšati status oz. absolventski staž.

3.5. Ugotovitve

Kljub temu da je premalo študentskih postelj, premalo štipendij in drugih pomoči študentom, ugotavljam, da študentsko delo mnogim pomeni razkošje, ki jim omogoča vse drugo kot le zgolj preživetje. Študentsko delo jim prinese zabavo, potovanje, izkušnje, stik z delodajalcem itd. Te stvari niso zanemarljive, saj študentom pomenijo neko dodano vrednost. Vsekakor obstaja določen delež populacije študentov, ki jim študentsko delo pomeni edini način, da se finančno prebijejo skozi vsak mesec. To so zlasti tisti, ki ne živijo doma (največkrat pri zasebnikih), nimajo nobene štipendije, pa tudi starši jim ne morejo kaj dosti pomagati. Študentsko delo pomeni za njih nujnost. Po drugi strani pa študentska dela, ki niso krajša ali začasna, v veliko primerih podaljšujejo študij, bodisi zato ker študenti rabijo denar za »razkošno« življenje ali pa za preživetje. Skratka, študentsko delo ima mnogo dimenzij in težko je reči, da je nujno ali pa ne. Če gledamo posplošeno, potem menim, da študentsko delo ni nujno, saj družbi nasploh oz. neudeležencem v tem poslu ne prinese ničesar dobrega (podaljšuje študij, mladi diplomanti ne dobivajo službe itd.), po drugi strani pa ne smemo zanemariti tistega majhnega deleža študentov, ki si brez študentskega dela ne morejo predstavljati, kako bi vsak mesec sploh preživel. Za te bi država morala kaj storiti. Morala bi zgraditi nove študentske domove in poskrbeti za štipendije, ki jih mladi potrebujejo.

Če bo država najprej poskrbela za študentske sobe in štipendije, potem bo lahko posegla na področje študentskega dela, ki je neurejeno in potrebuje korenite spremembe. Pri tem je zanimivo, da je država že leta 2006 skušala rešiti mnogo študentskih vprašanj, kamor je sodilo tudi vprašanje študentskega dela. Zanimivo je bilo predvsem to, da so študentje zavračali možnost, da bi študentsko delo ukinili, niso pa zahtevali več sob in štipendij. Ukrepi so zato že skrajno nujni, kamor sodita tudi večji nadzor in ukinitvev stalnih del, ki trajajo 8 ur na dan (razen med počitnicami). V tem primeru bi država zagotovo naletela na neodobranje študentske populacije in študentskih organizacij, kar se je že zgodilo aprila 2006. Državi ostaja tudi drug scenarij posega na to področje, in sicer tako, da bi bila stalna dela še vedno dovoljena, vendar bi delo moralo biti urejeno s pogodbo in obdavčeno, študentu bi se štele uradne delovne izkušnje, plačeval pa bi tudi v pokojninski sistem, ki se nam bo prej ali slej porušil. Menim, da bi se študentsko delo v tem primeru zmanjšalo, skrajšal bi se povprečen čas študija, mladi diplomanti pa bi lažje dobili službe, ki so jih prej zasedali študenti.

4. NELOJALNA KONKURENCA

4.1. Primerjava stroškov dela rednega in študentskega dela za delodajalca

V tem podpoglavju predstavljam razlike v izračunih stroškov dela za delodajalca, ki nastanejo, če podjetje najame študentsko delovno silo ali pa redno zaposli enega človeka. Gre za izmišljen primer. V obeh situacijah se opravlja enako delo, ki traja osem ur dnevno, delavec oz. študent pa se vozi v službo na relaciji Škofja Loka - Ljubljana, oba dobita na koncu meseca neto plačo v vrednosti 650 EUR.

Tabela 7: Denarni odliv delodajalca v primeru, ko pri njem dela študent

	Cena brez DDV	Stopnja DDV	Znesek z DDV
Neto plača	650,00 €	0 %	650,00 €
Koncesijska dajatev (12 %)	78,00 €	20 %	93,60 €
Dodatna koncesijska dajatev (2 %)	13,00 €	20 %	15,60 €
Pavšal ZZZS	2,91 €	0 %	2,91 €
Skupaj strošek delodajalca			762,11 €

Vir: Lasten izračun.

Celotni odliv delodajalca je v tem primeru 762,11 EUR.

Tabela 8: Denarni odliv delodajalca v primeru, ko pri njem dela redno zaposleni človek

Bruto plača	834,40 €
Neto plača	650,00 €
Neto izplačilo	866,30 €
Celoten strošek delodajalca	1.204,23 €

Celotni izračun stroškov delodajalca je predstavljen v prilogi.

Vir: Lasten izračun.

Celotni odliv delodajalca v tem primeru znaša 1.204,23 EUR.

Tabela 9: Prikaz razlike pri odlivih delodajalca, če zaposli študenta ali pa redno zaposli delavca

1. Odliv pri študentu	762,11 €
2. Odliv pri redno zaposlenem	1.204,23 €
Razlika	442,12 €

Vir: Lasten izračun.

Razlika med obema odlivoma je očitna in znaša 442,12 EUR. Če delodajalec zaposli študenta, pomeni da na mesec prihrani dobrih 442,12 EUR. Na letni ravni to pomeni 5.305 EUR oz. še več, saj je rednemu delavcu potrebno izplačati tudi regres za letni dopust, ki je letos določen v minimalnem znesku 618 EUR. Prihranki so lahko še večji, saj lahko delodajalec študenta na istem delovnem mestu plačuje manj, kot če bi delal redno zaposlen človek. Pri tem je pomembno tudi to, da delodajalcu ni treba zaposliti študenta, ampak le nekoga, ki bo delal preko napotnice, ki pa si jo zaradi slabega nadzora lahko sposodi kdor koli. Ker je študentsko delo za delodajalce cenovno bolj ugodno, to spodbuja podjetja, da zaposlujejo večje število študentov, kot bi jih sicer.

4.2. Primerjava plačila dohodnine za študenta in za redno zaposlenega človeka

V nadaljevanju predstavljam razliko v plačilu dohodnine študenta in redno zaposlenega delavca iz prejšnjega primera. Primerjala bom razlike v plačilu dohodnine na letni ravni pod predpostavko, da oba mesečno dobita neto plačilo 650 EUR (oz. 7.800 EUR letno). Velja tudi, da študenta nihče ne uveljavlja kot vzdrževanega družinskega člana. Pri redno zaposlenem delavcu sem tudi upoštevala zakonsko določen regres v višini 618 EUR.

Tabela 10: Dohodninska lestvica za leto 2007

Če znaša neto letna davčna osnova v €		Znaša dohodnina v €
Nad	Do	
	6.800	16 %
6.800	13.600	1.088 + 27 % nad 6.800
13.600		2.924 + 41 % nad 13.600

Vir: Dohodninska lestvica, 2007.

Tabela 11: Izračun dohodnine za študenta

Zaslужek preko študentskega servisa	7.800 €
10 % normiranih stroškov	-780 €
Posebna osebna olajšava	-2.800 €
Splošna olajšava	-2.800 €
Letna davčna osnova	1.420 €
Dohodnina (16 %)	227 €

Vir: Lasten izračun.

V tem primeru študent plača dohodnino v vrednosti 227 EUR.

Tabela 12: Izračun dohodnine za redno zaposlenega delavca

	na mesec	na leto
Neto plača	650 €	7.800 €
Bruto plača	834,40 €	10.013 €
Regres za letni dopust		618 €
Prispevki za socialno varstvo	184,40 €	2.213 €
Davčna osnova I.		8.418 €
Splošna olajšava		2.800 €
Davčna osnova II.		5.618 €
Dohodnina (16 %)		899 €

Vir: Lasten izračun.

Redno zaposlen delavec za enako delo plača 899 EUR dohodnine na letni ravni.

Tabela 13: Prikaz razlike plačila dohodnine

1. Dohodnina pri študentu	227 €
2. Dohodnina pri redno zaposlenem	899 €
Razlika	672 €
Večkratnik	3,96

Vir: Lasten izračun.

Razlika v znesku dohodnine je očitna. Zaposleni delavec plača skoraj 4-krat več dohodnine kot študent. Pri tem velja omeniti tudi dejstvo, da se študent lahko izogne pragu obdavčitve na dva načina. Prvi je, da se lahko odloči, da nekaj več kot dva meseca ne bo delal. Tako ne bo presegel praga olajšav in ne bo plačal nič dohodnine. Drugi način pa je, da si za zadnja dva meseca sposodi napotnico drugega študenta in se zopet izogne plačilu dohodnine.

Po izračunih ugotovimo, da ima od študentskega dela še najmanj koristi prav država, saj pobere zelo malo (ali celo nič) dohodnine, kot bi jo lahko sicer, če bi bilo študentsko delo podobno obdavčeno kot delo vseh redno zaposlenih delavcev. Postavlja se vprašanje, zakaj država ne stori ničesar na tem področju, da bi imela tudi ona kaj koristi od študentskega dela.

4.3. Študentski prejemki na ravni države

V tem pod poglavju predstavljam analizo študentskih prejemkov na ravni države. Obdelala bom podatke iz dohodninskih napovedi. Podatke sem dobila na Davčnem uradu RS, vendar ta obravnava le tiste davčne zavezanice, ki imajo obdavčljive prejemke. Tistemu, ki ne doseže "vstopnega praga za obdavčitev", ni potrebno posredovati napovedi za odmero dohodnine in tudi ni zavezanec za dohodnino. DURS torej razpolaga le s podatki, koliko zavezancem za dohodnino je DURS odmerila dohodnino na osnovi napovedi in koliko od teh zavezancev je imelo tudi podvir dohodnine iz naslova prejemkov prejetih preko študentskih ali mladinskih organizacij (interni podatki DURS-a, posredovani po elektronski pošti).

Najprej predstavljam podatke o študentskem delu, ki sem jih dobila na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve. Te podatke vodijo na podlagi letnih poročil o opravljeni dejavnosti, posredovanih s strani agencij za posredovanje začasnega in občasnega dela dijakom in študentom. Podatkov o tem, koliko študentov dela, nimajo, saj lahko študent oziroma dijak dela pri različnih študentskih servisih. Tako podatek, koliko študentov dela, ne bi bil relevanten, beležijo samo, koliko je bilo izdanih napotnic.

Tabela 14: Podatki o študentskem delu v Sloveniji v obdobju 2001-2006

Leto	Število koncesionarjev	Število izdanih napotnic	Povprečni zaslužek na napotnico *	Zaslužek dijakov in študentov *	Verižni indeks zaslužkov dijakov in študentov
2001	80	686.601	97.242 SIT	66.766.022.935 SIT	100,0
2002	80	1.135.597	63.432 SIT	72.033.245.962 SIT	107,9
2003	85	1.224.148	63.032 SIT	77.161.385.379 SIT	107,1
2004	83	1.308.213	64.158 SIT	83.889.541.334 SIT	108,7
2005	76	1.013.183	59.943 SIT	60.733.149.850 SIT	72,4
2006	54	-	-	-	-

* Zneski so revalorizirani z indeksom cen življenjskih potrebščin – osnova je leto 2005.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve še ne razpolaga s podatki za leto 2006, saj so jih koncesionarji na podlagi koncesijske pogodbe dolžni posredovati do 15. 4. 2007.

Vir: Interni podatki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, posredovani po elektronski pošti.

V letu 2005 pa je bil celoten zaslužek dijakov in študentov za skoraj 23 milijard manjši kot leta 2004, kar je bila posledica novega Zakona o dohodnini, ki je prinesel nekaj pomembnih sprememb na področju študentskega dela. Za leto 2004 je namreč veljal še neobdavčen znesek do višine 1.819.483 SIT. Nov zakon pa je prinesel uvedbo akontacije na napotnice nad 100.000 SIT in zmanjšanje študentske olajšave. Delodajalec, ki je zaposlil študenta ali dijaka, je moral o tem s predložitvijo napotnice obvestiti Davčno

upravo Republike Slovenije in Inšpektorat Republike Slovenije za delo najpozneje na dan začetka dela. Ti trije ukrepi so močno zmanjšali študentske zasluzke, menim, da tudi zato, ker se je zmanjšalo število zlorab v zvezi s posojanjem napotnic.

Te podatke je zelo težko pravilno komentirati, saj so zraven zajeti tudi dijaki, ki sicer večino dela opravljajo med počitnicami (če sploh ga), po drugi strani pa lahko na napotnico dela kdor koli, ki si napotnico lahko sposodi od drugega. Ti podatki zato niso dovolj relevantni in ne povedo dosti, razen tega, da se preko študentskega dela obrača ogromno milijard, od katerih država nima veliko koristi.

V prejšnji tabeli so bile zajete vse napotnice in ves denar, ki se je obrnil s študentskim delom, v nadaljevanju pa prikazujem, kolikšno je bilo število študentov in dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina. Podatki so sicer podani skupaj za študente in dijake, a glede na to, da dijaki ne delajo v takšnem obsegu, bom to zanemarila.

Tabela 15: Število študentov in dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina v Sloveniji v obdobju od leta 1994–2004

Leto	Št. zavarovancev: študentov, dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina	Indeks študentskih in dijaških zavezancev *	Št. vseh zavezancev, ki jim je bila odmerjena dohodnina	Delež študentov in dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina med vsemi zavezanci
1994	10.783	100,0	1.032.086	1,0 %
1995	14.152	131,2	1.096.194	1,3 %
1996	17.824	165,3	1.121.774	1,6 %
1997	21.691	201,2	1.131.633	1,9 %
1998	24.344	225,8	1.145.032	2,1 %
1999	25.670	238,1	1.153.035	2,2 %
2000	29.879	277,1	1.163.923	2,6 %
2001	28.291	262,4	1.156.756	2,4 %
2002	28.471	264,0	1.154.438	2,5 %
2003	32.527	301,7	1.160.925	2,8 %
2004	34.620	321,1	1.170.508	3,0 %

* Indeks s stalno osnovo v letu 1994.

Vir: Interni podatki DURS-a, posredovani po elektronski pošti.

Kot vidimo iz tabele raste število študentskih zavezancev. V desetih letih se je njihovo število potrojilo. Delež študentov in dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina, med vsemi drugimi zavezanci raste. V letu je ta delež predstavljal 3,0 %.

Tabela 16: Skupni bruto obdavčljivi zneski in povprečni dohodki študentov in dijakov, ki jim je bila odmerjena dohodnina v Sloveniji v obdobju od leta 1994–2004

Leto	Bruto znesek (v mio sit) *	Povprečni bruto dohodek *	Verižni indeks povprečnega bruto dohodka	Indeks povprečnega bruto dohodka s stalno osnovo **
1994	5.839 SIT	541.486 SIT	100,0	100,0
1995	7.818 SIT	552.461 SIT	102,0	102,0
1996	9.843 SIT	552.261 SIT	100,0	102,0
1997	13.186 SIT	607.880 SIT	110,1	112,3
1998	14.939 SIT	613.669 SIT	101,0	113,3
1999	17.349 SIT	675.832 SIT	110,1	124,8
2000	18.215 SIT	609.613 SIT	90,2	112,6
2001	20.747 SIT	733.343 SIT	120,3	135,4
2002	21.263 SIT	746.830 SIT	101,8	137,9
2003	24.603 SIT	756.385 SIT	101,3	139,7
2004	28.410 SIT	820.624 SIT	108,5	151,6

* Zneski so revalorizirani z indeksom cen življenjskih potrebščin – osnova je leto 2004.

** Osnova je leto 1994.

Vir: Interni podatki DURS-a, posredovani po elektronski pošti.

Kot vidimo iz tabele, povprečni bruto dohodek od leta 1994 in vse do leta 2004 raste (izjema je le leto 2000). V desetih letih se je povečal za 1,5-krat.

Tabela 17: Vsi zavezanci za leto 2004

	Število	Bruto dohodek v mio	Povprečni dohodek
Vsi zavezanci iz napovedi in kontrol	1.631.509	3.583.401 SIT	2.196.372 SIT
Vsi zavezanci, ki so oddali napoved	1.179.132	3.221.244 SIT	2.731.877 SIT
Davčni zavezanci s študentskim prejemkom (vsi)	153.682	83.801 SIT	545.288 SIT
Davčni zavezanci, ki so oddali napoved in so imeli študentski prejemek	34.620	28.411 SIT	820.653 SIT

Vir: Tojić, 2006, str. 22.

V letu 2004 je bilo 153.682 davčnih zavezancev, ki so prejeli študentske prejemke, 34.620-im je bila odmerjena dohodnina, kar je 22,53 % med vsemi, ki so prejeli študentski prejemek, in 9,42 % med vsemi zavezanci. Povprečni dohodek je tako za tiste študente, ki so oddali napoved, znašal 820.653 SIT.

Če še pogledamo, kakšen je delež študentskih prejemkov med vsemi zavezanci, ugotovimo, da študentski zavezanci ustvarijo 2,34 % vsega ustvarjenega bruto dohodka. Delež prejemkov študentov, ki so oddali napoved, pa zajema 0,79 % med vsemi zavezanci. Podatki kažejo, da imajo študenti kar visok delež med vsemi zavezanci, tj. 9,42 %, kar pomeni, da je vsak deseti zavezanec študent oz. da je vsak deseti zavezanec privilegiran, saj je upravičen do posebnih olajšav, študentsko delo pa je neobdavčeno. To pa pomeni tudi ogromno izgubo za državo.

4.4. Brezposelnost mladih diplomantov

Brezposelnost mladih je vse večji problem, s čimer se ne soočamo le pri nas, pač pa tudi v svetu, še zlasti v Evropi. Vse to je posledica deindustrializacije, tehnoloških sprememb, pa tudi globalizacije in pritiska, ki ga povzroča poceni delovna sila z vzhoda. Brezposelnost je bila v Evropski uniji v letu 2006 še vedno več kot dvakrat višja od splošne brezposelnosti vseh generacij. Pri nas pa je še večja, saj je brezposelnost mladih več kot 2,5-krat višja od splošne brezposelnosti. Aprila 2007 je bilo registriranih brezposelnih mladih, starih do 25 let, dobrih 13,5 %, starih do 30 let, pa slabih 29,5 % (Registrirana brezposelnost, 2007). Slovenija sicer ne sodi med države z najbolj problematično stopnjo brezposelnosti med mladimi (leta 2006: Slovaška 26,6 %, Poljska 29,8 %), vendar hkrati zelo zaostaja za državami, ki imajo najnižjo splošno brezposelnost in brezposelnost mladih (Nizozemska 6,6 %, Danska 7,7 %) (Eurostat, 2006). V obdobju med leti 2000 in 2005 se nam je skoraj podvojilo število brezposelnih s VII. in z VIII. stopnjo izobrazbe. V letu 2000 jih je bilo 2.471, v letu 2005 pa že 4.869 (Repovž, 2006). Marca 2006 jih je bilo 5.065 oz. 5,5 %, marca 2007 pa 5.011 oz. 6,8 % (Registrirana brezposelnost, 2007).

Še vedno velja dejstvo, da ima mlad človek z višjo izobrazbo več možnosti za zaposlitev. Razlog naj bi bila lažja prilagoditev zahtevam različnih delovnih mest. Na tem je tudi naša država delala zadnjih 15 let, saj je želela vplivati na izobrazbeno strukturo prebivalstva, tj. povečati delež prebivalstva z visoko izobrazbo. To ji je sicer uspelo, vendar se dogaja, da diplomanti službe po končanem študiju ne dobijo. Farmaceuti, računalničarji, strojni in elektroinženirji dobijo zaposlitev takoj, pravniki čakajo na zaposlitev v povprečju osem mesecev, ekonomisti pa tudi leto in več. Največ problemov pa mladim povzročajo delovne izkušnje. Šola mladim prinese le teoretična znanja, delovne izkušnje, pridobljene s študentskim delom tekom študija, pa ne štejejo nič. Večina delodajalcev namreč zahteva delovne izkušnje, ki so zabeležene v delovni knjižici, mladi diplomanti pa se zato hitro znajdejo v začaranem krogu. Od njih se namreč zahteva nekaj, za kar se jim niti ne da priložnosti (Repovž, 2006).

Razlogov za porast deleža brezposelnosti med mladimi je več. Eden je tudi ukinitve obveznega in subvencioniranega pripravništva, ki je obvezen samo v državni upravi in nekaterih večjih podjetjih (npr. Pošta Slovenije). Pripravništvo je bila obojestranska korist tako za zaposlenega kot za delodajalca. Pripravnik je dobil uradne delovne izkušnje,

delodajalec pa je imel manjše stroške dela, saj pripravnik dobi le 70 % plače. Ker študenti službe ne dobijo, velikokrat podaljšajo svoja študentska leta. Drugi razlog, ki je po mojem mnenju razlog za brezposelnost mladih diplomantov, je zato študentski status in z njim povezano študentsko delo, ki omogoča mnogo zlorab in pranje denarja in je zato cenejša in bolj privlačna možnost za delodajalca. Malo je študentov, ki zaključijo študij v roku, zraven pa obstaja mnogo načinov, kako podaljšati študentski status (ponavljanje letnika, pavziranje, po končanem študiju vpis na drugo fakulteto ali pa na podiplomski študij). Študentski status namreč omogoča poceni hrano na bone, delo preko napatnice in druge ugodnosti.

Zdi se, da mladi sploh ne razmišljajo, da je kaj narobe. Ker službe ne dobijo, se nekateri vpišejo na podiplomski študij. Čeprav je paradoks še večji, saj se postavlja vprašanje, kdo bo hotel zaposliti nekoga z VIII. stopnjo izobrazbe in nič delovnimi izkušnjami. Menim, da je eden od razlogov za brezposelnost tudi cela vrsta študijskih programov, ki v družbi sploh niso prepoznavni in po njih zelo malo ali pa celo nič ne povprašujejo (npr. politologi) (Pinterič, 2005).

Brezposelnost mladih diplomantov lahko gledamo tudi v primerjavi med brezposelnimi diplomanti konec marca 2005 in številom diplomantov v letu 2004. Podatki pravijo, da na 100 diplomantov iz leta 2004 prinese 34 brezposelnih terciarno izobraženih (Malačič, Sambt, 2006), v letu 2005 pa 32. Predolg ali pa mnogokrat nedokončan študij se v tem primeru izkaže za pozitivno stvar, saj letno prinese manj brezposelnih diplomantov na trg, kot bi jih sicer.

Slovenska brezposelna mladina se glede na razmere obnaša precej drugače kot npr. vrstniki v Franciji. Tam se frustracije nevtralizirajo z nasprotovanjem, svojo moč pa pokažejo z javnimi demonstracijami. Pri nas se zdi, da se vsak umika v zasebnost in pasivnost. Prve službe mladi ne dobijo, zato se umikajo v družino, kjer dobijo varnost, ki si je sami ne morejo zagotoviti. Pri starših živijo še takrat, ko bi se morali že zdavnaj odseliti in si ustvariti svojo družino (Repovž, 2006). Postavlja se tudi vprašanje, ali mladi res ne morejo dobiti službe, so mogoče pri izbiri preveč izbirčni (misleč, da ne bodo delali za nizko plačo) ali pa jim to sploh ni v interesu, misleč, da so še mladi in bo še čas za službo.

Brezposelnost mladih diplomantov je velik problem, a očitno tega problema nihče ne jemlje dovolj resno, saj država v zvezi s tem ni storila še ničesar, da bi problem zmanjšala. Država bi morala več vlagati v mlade in zagotoviti boljše možnosti zaposlovanja. »Mlad človek bi moral biti glavni vir razvoja in inovacije, brez zaposlitve pa postane odvisen od staršev in socialne pomoči. Namesto da bi se mladi odločali za svoje družine, da bi postali aktivni državljani in doprinesli k razvoju gospodarstva in nenazadnje k dvigu rodnosti, so prisiljeni v finančno odvisnost in životarjenje. Tudi družinska politika ni spodbujevalna, neprofitnih stanovanj za mlade družine ni dovolj, najemnine so visoke, zato se prehod v odraslost vedno bolj premika na začetek tridesetih let. Že sam podatek, da v Sloveniji kar

polovica mladih med 25. in 29. letom še vedno živi pri starših ter da pred 29. letom rodi le petina žensk, kliče po nujnih spremembah.« (Mladi asi ob svetovnem dnevu mladih, 2006).

4.5. Ugotovitve

Ugotavljam, da študentsko delo pomeni nelojalno konkurenco. Za delodajalce najeta študentska delovna sila pomeni nižji strošek dela in tako ogromne prihranke na letni ravni. Delodajalca stane študent skoraj enkrat manj kot redno zaposleni delavec, kar pomeni, da lahko za enak denar podjetje zaposli dva študenta, kot pa da bi imelo enega redno zaposlenega. Hkrati je za delodajalca študentsko delo možnost, ki mu omogoča plačevati nekatere delavce preko napotnice, pa čeprav sploh niso študenti, saj nadzora nad posojanjem napotnic ni.

Korist ima seveda tudi študent. Zaradi visokih olajšav, ki mu jih daje študentski status, plača pri enakem neto plačilu kot drugi zaposleni delavci skoraj 4-krat manj dohodnine. Sprašujem se, zakaj bi drugi zaposleni, ki delajo enako, plačevali toliko več dohodnine in zakaj se država odreka temu denarju in ne stori ničesar, da bi študentom tudi kaj vzela. Velja tudi dejstvo, da večina študentov ne plača nič dohodnine, saj se s prekinitvijo dela za nekaj mesecev (odvisno od višine dohodka) hitro izognejo pragu obdavčitve. Pragu obdavčitve se lahko izognejo tudi s sposojanjem napotnice. V bistvu je študentsko delo vir mnogih manipulacij. Od takega vedenja država v bistvu nima nobene koristi. Še najmanj koristi od študentskega dela pa imajo prav zagotovo mladi diplomanti, saj zaradi poceni študentske delovne sile vse težje dobijo prvo službo. Ker ne dobijo službe, se nekateri vpišejo na druge fakultete ali pa nadaljujejo študij na podiplomski ravni, da ohranijo status in lahko delajo preko študentskega servisa. To pa problema z zaposlitvijo zagotovo ne reši, ampak se ga le odloži za nekaj let.

Ker študentsko delo omogoča veliko ugodnosti, mnogi nimajo razloga, da bi pohiteli s študijem, zato se tudi daljšajo povprečna leta študija. Po drugi strani pa se vsak študent zaveda, da bo službo težko dobil, zato ima še dodaten razlog, da se mu nikamor ne mudi. Menim, da bi morali študentsko delo omejiti in spremeniti do te mere, da ne bi pomenilo tako hude nelojalne konkurence. Brezposelnost mladih je velik problem, ki bi se ga dalo zmanjšati, če bi bil vsak redno zaposleni delavec bolj konkurenčen študentu, kot je sedaj. Veliko koristi od takega dela imajo študent, delodajalec in študentski servisi, medtem ko država mirno pusti, da od milijard, ki se obračajo, nima ničesar, še najmanj pa izobraženi brezposelni mladi ljudje, ki ne dobijo službe, saj študentom niso konkurenčni. Mladi tako ne dobijo možnosti, da bi odšli na svoje. Država pa tudi ne stori ničesar za njih. Če mladi nimajo službe, nimajo možnosti, da bi se odselili in si ustvarili svojo družino. To pa vpliva tudi na rodnost, ki je vse večji problem.

P. Damijan v svojem članku z naslovom »*Mini zaposlitve za 400 evrov*« razmišlja o ukrepu, ki bi združil fleksibilno naravo študentskega dela, kot oblike začasnega dela,

njegovo nizko regularnost ter izboljšati pravni in socialni položaj tistih, ki opravljajo začasna dela. To naj bi se doseglo z združitvijo lastnosti, ki jih imata zdajšnji davčni status študentskega dela ter delo na podlagi podjemne ali avtorske pogodbe. To že poznajo pod imenom "400 eurov jobs" npr. v Nemčiji. Gre za davčno in delovnopravno ugodno ureditev začasnih del, kjer delodajalci plačujejo pavšalne dajatve za tako zaposlene v višini 25 % (11 % za zdravstveno, 12 % za pokojninsko zavarovanje in 2 % davka). Akontacijo dohodnine ne plačujejo delodajalci, ampak zaposleni, vendar delavec samo z eno tako »mini zaposlitvijo« ne plačuje dohodnine. Tak ukrep bi odpravilo nelojalno konkurenco študentskega dela drugim oblikam začasnega dela, ker bi taka ureditev omogočila tudi iskanje službe vsem drugim iskalcem začasne zaposlitve. Zaradi tega bi se zagotovo povečala stopnja zaposlenosti predvsem med mladimi in osebami, ki so starejše od 50 let in so težje zaposljive. Povečala bi se tudi socialna varnost začasno zaposlenih, kar trenutno ne omogoča niti študentsko delo niti podjemna pogodba, saj bi bili začasno zaposleni na podlagi take zaposlitve tako zdravstveno kot tudi pokojninsko zavarovani. Taka vrsta zaposlitev predstavlja tudi nizek strošek pri najemanju in odpuščanju takih delavcev (P. Damijan, 2007).

5. ZLORABE

5.1. O zlorabah

Delo preko študentskih servisov omogoča množične zlorabe. Razmahnilo naj bi se tudi zaposlovanje mladih, ki nimajo več statusa študenta, preko tujih študentskih napotnic. Ker mladi ne dobijo možnosti redne zaposlitve, sprejmejo ponujeno priložnost za delo. Pri tem si morajo priskrbeti le napotnico drugega študenta, ki za uslugo ponavadi zaračuna 10 % celotnega nakazila. Taka zaposlitev na črno se lahko vleče več let, ki pa mladim ne prinese kaj dobrega, saj problem s »pravo« zaposlitvijo le preložijo. Zlorabe naj bi se največ pojavljale pri univerzitetnih poklicih, ki so najbolj perspektivni. Dela preko druge napotnice naj bi se najbolj posluževali zasebniki, pa tudi državna podjetja in zavodi. Mladi pa so v ranljivem položaju, ker lahko zbirajo le med brezposelnostjo in delom preko tuje študentske napotnice. Podatkov o tem, kakšne razsežnosti zlorab so prisotne, ni. Splošna ocena je, da je pojav množičen (Varuh človekovih pravic, 2004). Nekateri celo ocenjujejo, da naj bi na vsako dvajseto napotnico delal nekdo, ki ni študent, »posojanje« napotnic pa naj bi bila redna praksa (H. Luka, 2007).

Vlada poudarja, da je študentsko delo vir neskončnih manipulacij, ki naj bi na leto vzela kar 25.000 delovnih mest. Ker je prisoten slab nadzor, to delo izkoriščajo vsi, zaradi študentov pa so obogateli lastniki študentskih servisov in tudi nekateri študentski funkcionarji. Študentski servis Maribor je imel leta 2003 s svojimi 33 poslovalnicami kar 230 milijonov tolarjev dobička, kasneje pa je kupil podjetje Julijana in hotel Bellevue nad Tivolijem. Del študentskega honorarja je namreč namenjen posredovalnicam del in

študentskim organizacijam, te pa naj bi s tem denarjem skrbele za študente in njihov študij. V praksi pa se to ni vedno zgodilo. Za zlorabe niso krivi le grabežljivi posamezniki, pač pa država, ki distribucije študentskega denarja ni znala ali pa ni želela nadzirati (Krajnc, 2006).

5.2. Oblike zlorab

V zvezi s študentskim delom se pojavljajo različne oblike zlorab. Ker ja zakon poln lukenj, se študenti znajdejo po svoje in izkoristijo pomanjkljivosti sebi v prid.

- **Posojanje napotnic**

Kot sem že omenila, študentsko delo ne opravljajo le študenti, ampak tudi tisti mladi, ki nimajo statusa, zraven pa tudi drugi – starši, upokojenci, tete, strici itd. Deleža fiktivnih napotnic ni mogoče ugotoviti, saj tega ne vesta niti davčni urad niti inšpektorat za delo, ki preganjata davčne utaje in zaposlovanje na črno (P. Damijan, Polanec, 2005).

- **Omejitev 90 dni**

Za študentsko delo velja omejitev 90 dni, ko lahko na enem delovnem mestu opravljajo delo. Ta omejitev je zelo ohlapna, saj se ji da izogniti na več načinov, npr. študent dela kratko obdobje na drugo napotnico ali pa tako, da študent npr. en dan ne dela.

- **Akontacija dohodnine**

Ker se plača akontacija dohodnine nad 400 EUR, se študent plačilu akontacije izognejo tako, da naroči dve napotnici za en mesec in se akontacija tako ne odvede. Ministrstvo za finance je z uvedbo akontacije za študentske honorarje hotelo poslabšati položaja tistih, ki se poslužujejo fiktivnih pogodb. Nova zakonodaja je s tem ukrepom želela povišati stroške fiktivnih pogodb podjetjem, ki se izogibajo plačilu davka na dobiček, socialnih prispevkov in dohodnine in zaposlujejo na črno (P. Damijan, Polanec, 2005).

- **Izkoriščanje napotnic**

Promet študentskih servisov naj bi vrh dosegel prav v decembru, ko številni podjetniki zaradi končnih bilanc želijo izprazniti račune, študentske napotnice pa so jim v veliko pomoč (H. Luka, 2007).

5.3. Ukrepi za zmanjšanje zlorab

Ob zdajšnjem sistemu je resničnost opravljenega dela konkretnega študenta težko nadzorovati. Država zaenkrat še ni uspela uvesti dovolj učinkovitih mehanizmov, ki bi zmanjšale zlorabe. Zadnji poizkus z obdavčitvijo leta 2006 je propadel, vendar se razmišlja o naslednjih potezah. Država si želi prevzeti delovanje študentskih servisov, kar bi pomenilo večji nadzor in konec bogatenja zasebnega kapitala, ki se skriva za študentskimi

servisi (H. Luka, 2007). Za zmanjšanje zlorab bi bili potrebni številni ukrepi, možnosti pa je več.

Prva možnost je ukinitve študentskega dela v celoti, ki je najlažji in najbolj skrajni ukrep, a bi sprožil številne proteste in je zagotovo najslabša rešitev. V tem primeru zlorab ne bi bilo več. Ker pa študentsko delo nekaterim pomaga preživeti, drugim pa razbremeniti starše, ta ukrep ne bi bil dobrodošel.

Druga možnost je v ločeni delitvi in obravnavi študentskega dela glede na čas opravljanja. Delitev na dve skupini: začasna dela in dela med počitnicami ter druga, stalna in daljša dela. Prva skupina bi bila urejena tako, kot je sedaj urejeno študentsko delo, druga skupina pa bi bila deležna sprememb v zvezi s študentskim delom na način, da bi bil ta bolj primerljiv z ostalimi rednimi deli, kar pomeni, da ne bi več pomenil nelojalne konkurence. Tako bi študent plačeval v pokojninsko in zdravstveno blagajno (še vedno manj kot redno zaposlen), delo bi bilo obdavčeno, študentu pa bi že tekale uradne delovne izkušnje, kar bi mu po končanem študiju zagotovo pomagalo pri iskanju redne zaposlitve. S tem bi se zmanjšalo izkoriščanje stalnega študentskega dela in tudi zlorabe. Ta rešitev je problematična predvsem z vidika definicije, kaj se še šteje za začasno delo in kaj za stalno delo, zato bi bila najverjetneje najboljša rešitev število ur na mesec, ki bi bila osnova za tako razdelitev.

Tretja možnost predvideva zmanjšati število zlorab, ne da bi spremenili način obdavčitve in ureditev študentskega dela v taki obliki, kot ga poznamo do sedaj. V tem primeru bi morale biti posredovanje študentskega dela bolj nadzirano, posredovanje centralizirano, kar pomeni, da bi deloval samo en študentski servis, ali pa bi posredovanje teh del prevzela država oz. Zavod za zaposlovanje, kar je bil tudi že eden od možnih scenarijev. Ta možnost bi zagotovo zmanjšala število zlorab na minimum. Ker pa na žalost ni podatkov o zdajšnjem številu zlorab, ne moremo z gotovostjo trditi, da študentsko delo ne bi več predstavljalo nelojalne konkurence.

Četrta možnost predvideva združitev študentskega dela in podjetne pogodbe v t.i. »Mini zaposlitve«, ki sem jih že podrobneje opisala na koncu četrtega poglavja. Ta združitev ne bi odpravila le nelojalno konkurenco študentskega dela drugim iskalcem začasne zaposlitve, pač pa bi odpravila tudi zlorabe. Tisti, ki sedaj delajo preko tuje študentske napotnice, bi potem opravljali omenjeno »mini zaposlitev«. Ker naj bi bil odstotek zlorab tujih napotnic po nekaterih podatkih visok, bi ta združitev močno zmanjšala število zlorab.

To so le nekatere možnosti. Ureditev študentskega dela vsekakor pomeni velik problem, saj je študentska populacija velika, zraven pa sodijo še vse študentske organizacije, ki bodo stežka popustile pri nečem, od česar dobro živijo. Zlorabe v zvezi s posojanjem napotnic jim prinesejo toliko denarja, kot če bi delal »pravi« študent, zato jim ni v interesu, da bi proti tem zlorabam kaj storile.

SKLEP

Študentsko življenje prinaša veliko lepega, kamor sodijo številne ugodnosti, zraven pa tudi možnost opravljanja študentskega dela, ki nekaterim študentom pomaga preživeti, ostalim pa bolj »kakovostno« živeti. Zaradi vseh ugodnosti se študentom ne mudi doštudirati in se tako na nek način izogibajo vstopu na trg dela, po drugi strani pa pričakujejo, da bodo kasneje, ko bodo pridobili izobrazbo, deležni boljšega položaja na trgu dela.

Ker štipendij, namenjenih študentom, ni dovolj, stroški študija pa so visoki, so študentje nemalokrat odvisni predvsem od staršev, ki jim študij financirajo. Če to ni mogoče, si študent najde študentsko delo, vendar pa tako delo ne opravljajo le tisti, ki denar potrebujejo za preživetje, pač pa tudi tisti, ki si za ta denar privoščijo potovanje, avto in še kaj. Študentska delovna sila pomeni vrsto prednosti za delodajalca, kamor zagotovo sodita fleksibilnost in nizka cena. Zaradi tega delodajalci več povprašujejo po študentih, kot pa da bi zaposlovali mlade diplomante, ki po končanem študiju vse težje dobijo redno službo.

Ugotavljam, da študentsko delo za večino študentske populacije ne pomeni nuje, s čimer je predpostavljena teza zavrnjena, država pa bi z več študentskimi sobami in več štipendijami pomagala razbremeniti tudi tiste, ki jim preživetje omogoča prav oz. zgolj študentsko delo. Tekom izdelave diplomskega dela sem ugotovila, da študentsko delo v Sloveniji vsekakor predstavlja nelojalno konkurenco, s čimer potrjujem predpostavljeno tezo. Študentje pomenijo (pre)poceni delovno silo za delodajalce, ob enakih zaslužkih, v primerjavi z redno zaposlenimi delavci, pa plačajo zelo malo ali celo nič dohodnine. Študenti imajo visok delež prejemkov med vsemi zavezanci, saj je skoraj vsak deseti zavezanec študent oz. nekdo, ki je deležen posebnih ugodnosti – študentska olajšava in povečini neobdavčeno delo. Študentsko delo je sicer dobrodošlo in je neprecenljiv vir izkušenj, morebitnih stikov z bodočimi delodajalci, pa tudi študentom pomeni sredstvo kako priti do denarja. Študentsko delo zato mora obstajati, vendar se bo moralo urediti na način, da ne bo škodil nikomur, ne bo jemal delovnih mest in zlasti ne bo pomenil nelojalne konkurence drugim udeležencem na trgu dela. Prav tako bodo potrebne spremembe, ki ne bodo dopuščale zlorab v taki meri, kot so prisotne sedaj.

Študentski status in z njim povezano študentsko delo prinašata privilegije in zaradi njiju se daljšajo tudi povprečna leta študija. Ker je službo po končani šoli težko dobiti, je hitenje s končanjem študija odveč, saj je bolje biti študent kot pa nezaposlen. Zato bi država morala bolje poskrbeti in več pozornosti nameniti mladim, saj so zaposlitvene možnosti diplomantov slabe. Namesto da bi mladi delali, ostanejo odvisni od staršev in pri njih ostajajo preveč let. Zaradi slabih možnosti zaposlitve in tudi zaradi drugih neurejenih zadev, kot so previsoke najemnine, premalo neprofitnih stanovanj itd., se mladi kasneje odločajo za odhod na svoje, ki se premika v trideseta leta. S tem je povezano tudi kasnejše ustvarjanje družine, kar pa vpliva tudi na nizko rodnost, ki je vse večji problem. Državo čaka težko delo, ki se ga bo morala kmalu lotiti, saj študentsko delo v taki obliki ne more več dolgo zdržati.

LITERATURA

1. Becker S. Gary: Human Capital. Chicago, London : The University of Chicago Press, 1964. 390 str.
2. Bevc Milena: Ekonomski in družbeni pomen izobraževanja. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1988. 69 str.
3. Bevc Milena: Ekonomski pomen izobraževanja. Radovljica : Didakta, 1991. 273 str.
4. Bevc Milena: Izobraževanje – najpomembnejša naložba v povečanje kakovosti človeškega dejavnika. Ekonomski vidiki kadrovske dejavnosti. Ljubljana : Zveza društev za kadrovske dejavnosti, 1995. str. 65-81.
5. Bevc Milena: Učinkovitost študija v Sloveniji v 90. letih – merjenje in rezultati. 11. statistični dnevi: Novo tisočletje – pripravljenost statistike na razumevanje in merjenje novih pojavov. Ljubljana : Statistično društvo Slovenije, 2001, str. 383-393.
6. Daum Juergen H.: Intangible Assets and Value Creation. Bonn : Galileo Press GmbH, 2003. 421 str.
7. Descy Pascaline, Tessaring Manfred: Individual performance, transition to working life and social exclusion. Training and learning for competence. Second report on vocational training research in Europe: synthesis report. Luxemburg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 441 str.
8. Fajfar Maja: Delo v perspektivi – mladi med pričakovanji in možnostmi. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2005. 84 str.
9. Kešeljević Aleksandar: Intelektualni kapital kot nadgradnja človeškega in socialnega kapitala. Organizacija, Kranj, 37(2004), 1, str. 43-49.
10. Malačič Janez: Statistično ugotavljanje obsega človeškega kapitala. 11. statistični dnevi: Novo tisočletje – pripravljenost statistike na razumevanje in merjenje novih pojavov. Ljubljana : Statistično društvo Slovenije, 2001, str. 424-436.
11. Malačič Janez: Teorija človeškega kapitala. Ekonomska revija, Ljubljana, 35(1984), 3, str. 271-288.
12. Malačič Janez, Sambt Jože: Kako spraviti mlade, ki so rasli z računalniki, v zastarele šole: Brezposelnost diplomantov. Dnevnik, Ljubljana, 21. 1. 2006, str. 36.

13. Myint Hla: Economic Theory and the Underdeveloped Countries. London : Oxford Uni- versity, 1971. 353 str.
14. P. Damijan Jože: Mini zaposlitve za 400 evrov. Finance, Ljubljana, 3. 4. 2007, str.12.
15. P. Damijan Jože: Študenti naj študirajo!. Finance, Ljubljana, 25. 1. 2005, str. 8-9.
16. Repovž Mija: Osamljeni med trdnjavami strahov. Sobotna priloga Dela, Ljubljana, 8. 4. 2006.
17. Schultz Theodore: Investment in Human Capital. New York : Free Press, 1961. 70 str.
18. Svoltjšak Tine: Ekonomski vidiki financiranja visokega šolstva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 52 str.
19. Tojić Barbara: Študentsko delo kot razvojni problem Slovenije. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 39 str.
20. Trbanc Martina, Verša Dorotea: Zaposlovanje mladih. Svetlik Ivan et al., Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede. 2002, str. 338-368.
21. Vaizey John: The economics of education. London : Faber and Faber, 1962. 165 str.

VIRI

1. Brezposelnost mladih leta 2006. Eurostat.
[URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=sdi_ed&root=sdi_ed/sdi_ed/sdi_ed_emp/sdi_ed1432], 20. 5. 2007
2. Človeški kapital, delovna sila in trg dela. 6 str.
[URL: <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/ck2.pdf>], 1. 3. 2007.
3. Dohodninska lestvica za leto 2007. Davčna uprava Republike Slovenije.
[URL: http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/dohodnina_pojasnila/stopnje_dohodnine_za_leto_2007/lestvica_za_odmero_dohodnine_in_olajsave_za_leto_2007/], 17. 3. 2007.
4. Dohodnina za leto 2007. Študentski servis Ljubljana.
[URL: http://www.studentski-servis.com/aktualno_denar/dohodnina_2007.php], 17. 3. 2007.

5. E - borza štipendistov. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/BorzaZoisov/BorzaZoisov.asp>], 15. 3. 2007
6. Eurostudent Report. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe 2005.
[URL: <http://www.eurostudent.eu/abt2/ab21/Eurostudent/report2005/Downloads/Synopsis%20of%20Indicators/SY>], 2005.
7. H. Luka: Bodo študentski servisi odpravljani?
[URL: <http://www.radiostudent.si/article.php?sid=6454>], 1. 3. 2007.
8. Interni podatki Davčne uprave Republike Slovenije, posredovani po elektronski pošti.
9. Interni podatki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, posredovani po elektronski pošti.
10. Letno poročilo 2004: Delovna razmerja in brezposelnost. Varuh človekovih pravic.
[URL: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=948>], 1. 3. 2007.
11. Makarovič Jan: Intervju s prof. dr. Janom Makarovičem v okviru Evalvacijske študije Zoisovih štipendij 2004, Ljubljana 2004.
[URL: <http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/Analyze/2005/EvalZoisStipPriloga.pdf>], 2004.
12. Mladi asi ob svetovnem dnevu mladih. Aktivna Slovenija.
[URL: <http://www.aktivnaslovenija.si/index.php?id=965&refid=553&subid=611>], 11. 8. 2006.
13. Posojila za študij. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Stipendije/Posojila/Posojila.htm>], 15. 3. 2007.
14. Pinterič Uroš: Brezposelnost mladih v Sloveniji.
[URL: http://www.sidip.org/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=30&lang=si], 8. 7. 2005.
15. Raziskava Evrostudent 2005: Ekonomski in socialni položaj ter mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji 2005. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. 53 str.
[URL: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/dokumenti_visokosolstvo/Eustudent2005.pdf], 2005.

16. Republiške štipendije. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/KnjigeInZlozenke/Zlozenke/KakoDoStipendije.htm>], 15. 3. 2007.
17. Registrirana brezposelnost. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/statisticni_podatki.htm], 1. 4. 2007.
18. Statistični letopis RS 1996. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 1997.
619 str.
19. Statistični letopis RS 2000. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2001.
687 str.
20. Statistični letopis RS 2006. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2006.
683 str.
21. Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 42/2002).
22. Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št. 117/2006).
23. Zoisove štipendije. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/KnjigeInZlozenke/Zlozenke/ZoisoveStipendije.htm>], 15. 3. 2007.

PRILOGA

BRUTO PLAČA	834,40 €
NETO PLAČA	650,00 €
NETO IZPLAČILO	866,30 €
CELOTEN STROŠEK DELODAJALCA	1.204,23 €

1. PRISPEVKI NA BRUTO PLAČO DELAVCA	stopnja	znesek
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	15,50 %	129,33 €
Prispevek za zdravstveno zavarovanje	6,36 %	53,07 €
Prispevek za zaposlovanje	0,14 %	1,17 €
Prispevek za starševsko varstvo	0,10 %	0,83 €
Skupaj prispevki	22,10 %	184,40 €

2. PRISPEVKI DELODAJALCA	stopnja	znesek
Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	8,85 %	73,84 €
Prispevek za zdravstveno zavarovanje	6,56 %	54,74 €
Prispevek za zaposlovanje	0,06 %	0,50 €
Prispevek za poškodbe pri delu	0,53 %	4,42 €
Prispevek za starševsko varstvo	0,10 %	0,83 €
Skupaj prispevki	16,10 %	134,34 €

3. DODATKI	znesek
3.1. Prevoz	155,30 €
Škofja Loka - Ljubljana	124,00 €
Ljubljanski potniški promet	31,30 €
3.2. Prehrana	61,00 €
Skupaj dodatki	216,30 €

4. DAVEK NA IZPLAČANE PLAČE	stopnja	znesek
Davek skupaj	2,30 %	19,19 €

5. CELOTNI STROŠEK DELODAJALCA	1.204,23 €
---------------------------------------	-------------------